

TRIBUNA

fotografija t.stojko,exq.

študentski list-tribuna
leto xx - št.8 - ljubljana 10. 12. 1970 - cena 1n.din.

O SEDANJEM ZGODOVINSKEM TRENUTKU

OCENA ZK

popud od spodaj, temveč čaka na pobude od zgoraj, da je le redko kritična moč.

Položaj pa je tak, da bi morali iti po vsej Jugoslaviji v pravi razredni boj za temeljne samoupravne pravice, ki so često le na papirju. Vliti je treba zaupanje v samoupravljanje, kot edino možnost Jugoslavije in od vsakega posebej od jugoslovanskih narodov.

Namesto takega razrednega boja pa vidimo rast nacionalnih sporov, ki so, kakor vedno, le skriti izraz gospodarskih sporov in konec koncev nadomestek za razredni boj.

Tudi študentsko gibanje podlega nacionalnim sporom, čeprav to gibanje lahko danes edino da sune konstituiranju novega revolucionarnega subjekta in novih razrednih vezi in bi lahko predstavljalo jedro zbiranja vseh revolucionarnih sil Jugoslavije.

Od stare Jugoslavije ni ostalo nič, razen revolucionarne volje, ki je zmagala v NOB. V tem in takem boju je revolucionarna in nacionalna zavest eno in isto, vsak narod čuti, da gre zanj, za biti ali ne biti, in da tega boja absolutno ne morejo opravljati ločeno ali drug mimo drugega. AVNOJ je to samo potrdil.

Res je, da je potrebna tudi enotna politika, vojska, politični sistem, relativno enoten ekonomski sistem itd., toda trdimo: vse to je potrebno, ne pa nujno; nujno pa je znova obuditi revolucionarno gibanje in če bo bila sprememba političnega sistema načrtno vzporedno z graditvijo tega gibanja, potem se nam ni bati, da bi tako temeljito propadli. Kot se je to zgodilo leta 1941 ohranila se nam bo država in socialni program. Če se to ne zgodi, nam resno grozi ponovitev leta 1941; toda takrat smo bili na začetku nekega revolucionarnega procesa, ne pa danes.

Iz tako pojmovane situacije se šele lahko opremo na analizo bodočih sprememb, glavno vprašanje pa je, ali bodo te spremembe omogočale rast in krepitev revolucionarnega gibanja; če se vprašamo specifično za študente: ali bo možna rast študentskega gibanja in njegova borba za temeljito reformo univerze in družbe ali bo njegov radikalizem preprečen in bo preostajal samo ekstremizem kot preprečeni radikalizem.

Za nas Jugoslovane je najvažnejše, ali si lahko dovolimo pomirjanje radikalizma, torej mirno vodo (kakor si nekateri radi predstavljajo idealno Jugoslavijo), ki bi bila sicer mirna, toda smrdeča.

Sedaj je šele jasno, zakaj smo bili v Ljubljani tako vznemirjeni ob problemu Mijanović: menili smo, da predstavlja nevaren eksperiment v jugoslovanskem merilu, eksperiment, ki naj pokaže uspešnost ali neuspešnost političnih procesov, ki naj torej pokaže, ali se pri nas „splača“ iti trdo roko ali ne (ne glede na to, ali je bila to tudi subjektivna namera tistih, ko so sprožili proces).

Ne glede na vse zgodbe (resnične ali ne), ki krožijo o dogodkih v Beogradu, naša zaskrbljenost ne izgubi teže.

Ljubljanski študentje smo vznemirjeni tudi zato, ker je očitna tudi težnja, da bi tudi študente pritegnili v nacionalne razprtije in igrice.

Mi smo sicer prvi za to, da se razčistijo nejasni računi, toda smo proti boju za vpliv in oblast nacionalnih elit v Jugoslaviji. Zivljenjski interes Jugoslovancev (kot Slovencev, Hrvatov, Srbov, Makedoncev, Crnogorcev...) in še posebej študentov pa je ravno v revolucionarni Jugoslaviji.

Če nam bo uspelo obdržati tako revolucionarno Jugoslavijo, se bodo lahko razreševala tudi prej našeta protislova političnega sistema; če nam to ne bo uspelo, bodo ta protislova delovala rušilno, enotnost Jugoslavije bo navidezno vzdrževala vojska, politika, politični sistem in mednarodni dogovori. To pa ni nobena varnost, temveč pomeni korakati iz ene krize v drugo in čakati, kdaj in kaj nas bo razkosalo.

Nočem nobenih zlonamernih komentarjev k temu članku na temo etatist, kritizer, anti-omunist, ekstremist. Samo javno sem povedal, kaj mene in vse nas skrbi in kje vidim rešitve. Vsaka konstruktivna kritika ali tudi mnenje, ki bi mi preganilo nekatere sume in strahove, je še kako zaželeno. Mogoče bo koga kaj zabolelo, toda nič ne de. Če bolečina pokaže na skrito bolezen; članek pa je nastal tudi iz moje bolečine, ki je izraz naših skupnih boleznin.

ANDREJ ULF

Predsedstvo SFRJ je torej sklenjena stvar. Težko, da smo kak važen sklep sprejeli po tako hitrem postopku kot tega. Špekulacij pred tem in po tem ni manjkalo, naglica kaže, da je bil že skrajni čas, da se razčisti tema okoli nasledstva, politične kontinuitete ali kakorkoli že pravimo tej stvari. Najprej se je šepetalo o možnih naslednikih, ki bi izpolnili Titovo mesto po njegovi smrti, kjer se je redno ugotavljalo, da je ni osebnosti, ki bi imela tak vpliv, da bi lahko uspešno in pravilno združevala vsa pooblastila in moč, kot jo ima tov. Tito. Sicer pa vse to ni tako važno, saj enotnost in nadaljnji obstanek Jugoslavije ni odvisen samo od vrha, temveč predvsem od razmerij v „bazi“, t. j. v gospodarstvu in družbenih odnosih. Sklep, da se ustanovi predsedstvo Jugoslavije, kaže, da moramo pri nas nekaj temeljito spremeniti, da po dosedanji poti ne bo šlo več in da se sploh moramo Jugoslovani spet enkrat temeljito domeniti, kaj sploh hočemo in zakaj to ravno mi kot Jugoslovani hočemo. Zdaj gre torej za to, ali so napovedane spremembe političnega sistema tiste oziroma samo tiste spremembe, ki jih hočemo. V nekem smislu je zadnja konferenca ZKI res podobna AVNOJU, saj se tudi tu odločamo ravno o vprašanju, kako ustvariti dejansko uspešno jugoslovansko skupnost. Toda spet se pojavlja vprašanje, ali se je to vprašanje dovolj jasno pokazalo na tej konferenci, torej ali so delegati resnično videli, za kaj pravzaprav gre. Tu ne mislim na neko politično skrivanje, temveč na dejansko skritost in težavnost resnice sedanjega časa, torej postavimo si vprašanje, ki zveni iz podteksta novih političnih sprememb kot tudi dogajanj na konferenci in sploh v Jugoslaviji. Zakaj Jugoslavija in kako Jugoslavija oziroma kje se kuje nova enotnost Jugoslavije ali v novem politično-ekonomskem sistemu ali pa neke v jedru družbenih odnosov. Katere sile bi v Jugoslaviji imele realen interes za tako resnično, uspešno socialistično Jugoslavijo. Zamegljenost osnovnega vprašanja na konferenci in v razpravah okoli novega političnega sistema je ravno v tem, ker se vse spet rešuje samo v okviru politike (tudi ekonomski problemi), v resnici pa so to temeljni problemi vseh Jugoslovancev, pa če se tega zavedajo ali ne.

Očitno je, da Jugoslavije ne bo držala skupaj ne vojska, ne politika, ne ekonomija, kar vse se kaže v imanentnih naporih in načrtu novega političnega sistema (predsedstva). Naštetimo jih, nekaj: po eni strani ima to predsedstvo diktatorska pooblastila; predlaga zvezni skupščini sprejetje smeri politike na področju zunanjih zadev, narodne obrambe, državne varnosti ter enotnosti družbeno-ekonomskih zadev, političnega in ustavnega sistema, daje smernice za izvajanje te politike, skrbi za narodno obrambo in državno varnost ter ju nadzoruje. Daje mnenje o predlogih družbenega načrta SFRJ in zveznega proračuna, o predlogih zakonov in drugih aktov, ki jih ZIS predlaga skupščini, ratificira mednarodne sporazume, ki niso v pristojnosti Zvezne skupščine, predlaga izvolitev in razrešitev predsednika in sodnikov zveznih sodišč in zveznega javnega tožilstva...

Da bi svet sploh lahko uresničeval te zadeve (vprašamo lahko, čemu sploh toliko pooblastil), bi moral v sebi uresničevati dejansko enotnost v vseh pomembnih zadevah, ki zadevajo vso Jugoslavijo. Toda po tem, kar smo izvedeli o tem do danes, bo v predsedstvu tako enotnost zelo težko doseči, ker se bo sedanje stanje in razmerje sil prej ohranjalo kot razreševalo. Takšnih funkcij ne bo opravljal nihče, kar lahko vodi v nevarnost anarhije, ali pa se bo enotnost ustvarjala formalno, z glasovi večine, ali z vsiljevanjem močnejših stališč, kar lahko pelje v novo obliko diktature. Samo predsedstvo nikakor ni jamstvo za uspešno razreševanje sporov in težav.

Proti tem nevarnostim niso predvidene kakšni posebni obrambni mehanizmi. Tako se lahko v predsedstvu pojavijo grupaške tendence. Vprašanje je tudi, kako zagotoviti odgovornost članov predsedstva za svoja dejanja. V ta svet nikakor ne bi smeli priti ljudje, ki so se doslej izkazali za nesposobne ali krive za gospodarske in politične napake. Čeprav nihče ne govori o zmanjšanju ustavnih pooblastil skupščinam, bi prevelika koncentracija politične moči v politično izvršilnem organu objektivno privedla do zmanjšanja družbene moči skupščin kot osrednjih samoupravnih struktur. Z načinom konstituiranja predsedstva, z obsegom njegovih pravic in dolžnosti in z jasno razmejitvijo

politične odgovornosti pred zvezno skupščino in republikami, je možno preprečiti, da bi predsedstvo fungiralo kot vzporedna superstruktura.

S tega vidika je tudi nespremenljivo, da bi bile družbeno politične organizacije po institucionalnem položaju vključene avtomatično v predsedstvo. Proti tem nevarnostim niso predvidene kakšni posebni obrambni mehanizmi. Tako se lahko v predsedstvu pojavijo grupaške tendence. Vprašanje je tudi, kako zagotoviti odgovornost članov predsedstva za svoja dejanja. V ta svet nikakor ne bi smeli priti ljudje, ki so se doslej izkazali za nesposobne ali krive za gospodarske in politične napake.

Spremenila bi se tudi struktura skupščin, kjer naj bi se bolj uveljavljal delegatski sistem, ki bi preprečil spremembo skupščine v parlamentarno-predstavniško telo. Po tem načrtu naj bi v zboru delovnih skupnosti sedeli delegati delovnih skupnosti, komun in republik, ki so neposredno odgovorni za interese in naloge, o katerih bodo odločali na ravni federacije, v federaciji pa naj enakopravno soodločajo samo o tistih vprašanjih, ki zadevajo njihovo neposredno odgovornost v delovni organizaciji, komuni ali republiki. Taka rešitev se nam zdi sumljiva, če ne zagotovimo odličnih samoupravnih odnosov prav v teh delovnih organizacijah, komunah in republikah.

Skrčiti vlogo skupščine je lahko tudi nevarno, ker je skupščina kot predstavniški organ edina, ki bi lahko nadzorovala delo predsedstva in ga tudi poklicala na odgovornost.

Uvedba republiških predsedstev, kar je tudi ena od variant v novem političnem sistemu, bi lahko pripeljala do ponovnega združenja ZK in oblasti, če bi v novih republiških predsedstvih najvišja vodstva bila avtomatično vključena vanje.

To pomeni, da ni jasno, kaj ZK sploh je in kaj naj bi bila. Ze doslej smo imeli samo alternativno: ali je nek oblastni faktor ali „etična komponenta oblasti“. Oboje je nepravilno. ZK bi svojo vlogo opravičila le v združevanju komunistično radikalnih ljudi in kot avtonomna kritična sila v družbi, ki pa ne bi nikoli padla na nivo stranke, tako da bi ostajala izven nevarnosti, da postane ali „partija“ ali „opozicija“ (v strankarskem smislu).

Odpravljati ločitev med ZK in državo pomeni za nas bistveno izgubo, saj je ta ločitev pogoj samoupravni dmokraciji. S to ločitvijo bi odpravili vidno razliko od vzdolžnih („socialističnih“) držav. Mimo tega bi z uvedbo republiških predsedstev lahko prišli do Jugoslavije kot zveze šestih republiških „diktatur“ (po Studentu).

Teh protislovij in nevarnosti je še veliko in verjetno se bodo pokazale še nove, ko bomo prešli na uresničevanje zamisli.

Teh kritičnih opomb ne podajamo zato, ker bi bili načelno proti novim političnim spremembam (menim, da so v sedanjem trenutku nujne in verjetno skoraj edino možne), temveč hočemo le poudariti, da nimamo pravice naivno pričakovati od njih stodostotne uspehe in rešitve težav.

Ze prej je bilo rečeno, da se danes vse spremembe obravnavajo le kot spremembe političnega sistema, ne pa tudi kot globinske spremembe. Če se hočemo kot Jugoslovani izveliči čili in zdravi iz današnje situacije, pa moramo iti na globinske spremembe. Kje naj bi se opravile?

Kaj naj torej zagotavlja resnično trdnost in varnost Jugoslavije?

Mislimo, da je resnična trdnost v tem, da se: 1. trdno odločimo za enoten socialni program (konkretno: izdelava samoupravne (neposredne) demokracije), ker ta edini lahko vzdržuje jugoslovanske narode v enotnosti, ki ne bi bila le mednarodna „družba“;

2. poiščimo oziroma potrudimo se izvabiti iz sedanjega „kaosa“ jugoslovanske družbe naš revolucionarni subjekt, jugoslovanski proletarijat.

Enako revolucionarno gibanje, ki bi si zastavilo odločno izpeljati naš socialni program, ki je v bistvu permanentna revolucija, bi se moralo poroditi iz vseh resnično revolucionarnih sil naše družbe. Danes ga konstituirajo dokaj šibko organizirano študentsko gibanje, boj delavcev za svoje razredne pravice, boj kritične inteligence za novo družbeno zavest itd. Z žalostjo ugotavljamo, da današnja ZK teh gibanj ne vključuje vedno vase, da se jim često ne priključuje (ali pa le po tem, ko premaga lastni konservativizem), da ne uresničuje

vsem koroškimi slovincem!

Vedno znova in znova ugotavljamo, da reševanje položaja Slovencev na Koroškem še zdaleč ne gre po demokratični poti. „Razvoj“ kaže enako nasilno, le čedalje bolj prefinjeno asimilacijo, diskriminacijo in zanikanje temeljnih pravic Slovencev kot naroda in posameznikov, ki se hočejo prištevati k Slovincem. Resolucija Zveze slovenskih organizacij na Koroškem z dne 26. oktobra 1977, poslana kanclerju Kreiskemu ter koroškemu deželnemu glavarju Simi ter pismo Narodnega sveta koroških Slovencev z dne 8. novembra 1970, poslano voditeljema obeh vodilnih avstrijskih političnih strank, ponovno kažeta, da boj koroških Slovencev v Avstriji v teh razmerah že zdavnaj ni več bolj za narodno in državljansko enakopravnost, ampak se je moral zaradi okoliščin spremeniti v boj za golo ohranitev jezika in kulture.

V imenu ljubljanskih študentov izraža Mednarodni odbor skupnosti študentov na ljubljanskih visokošolskih zavodih popolno solidarnost in pripravljenost po svojih močeh podpreti ta boj Slovencev in vseh njihovih organizacij na Koroškem.

Mednarodni odbor skupnosti študentov

državnemu sekretariatu za zunanje zadeve beograd

1. Večkrat smo na različnih mestih pisali in opozarjali, da je manjšinska politika Avstrije daleč od politike pomiritve in sprave v dvonarodnem prostoru in da v svojih prizadevanjih na Koroškem sledi logiki prisilne raznaroditve slovenskega prebivalstva. Zadnje potrdilo naših trditev je bilo veliko slavje 10. oktobra 1970 v Celovcu ob petdesletnici koroškega plebiscita, ki se je nedaleč od meje končalo z več kot petdeset let starimi velikonemškimi gesli in vojaško paradom.

Ta manifestacija nemškega konzervativizma in nacionalnega primitivizma je v sodobnem svetu vsesplošne integracije gotovo smešen ostanek preteklosti. Zdi pa se nam, da je s prisotnostjo in aktivno udeležbo predsednika republike Avstrije Franza Jonasa in predsednika vlade Bruna Kreiskega postala ta manifestacija ne le informacija o stopnji notranjega razvoja avstrijske družbe, pač pa tudi več kot formalno potrdilo o nestrpnosti in diskriminacijski nacionalni avstrijski politiki, ki je tako namesto lokalnega dobila tudi državno obeležje.

Avstrija in Jugoslavija sta obe podpisnici avstrijske državne pogodbe iz leta 1955, ki ureja tudi manjšinsko vprašanje. Zvezni in slovenski izvršni svet vztrajno kažeta svojo voljo za najboljše odnose, avstrijska politika pa nikakor ne gre v tej smeri. Na to nas še posebej opozarja resolucija Zveze slovenskih organizacij na Koroškem z dne 26. oktobra 1970, poslana kanclerju Kreiskemu ter koroškemu deželnemu glavarju Simi, ter pismo Narodnega sveta koroških Slovencev z dne 8. novembra 1970, poslano voditeljema obeh vodilnih avstrijskih političnih strank Kreiskemu in Wietalmu, kakor tudi pisanje naprednejših avstrijskih časopisov, ki so proslavo 10. oktobra označili kot nestrpno in nedemokratično.

Z ozirom na izredno skope in pomanjkljive informacije v zvezi z vašo letošnjo dejavnostjo vas prosimo, da nas seznanite z vašimi prizadevanji za reševanje perečega manjšinskega vprašanja, z vašimi stališčem do dogodkov ob petdeseti obletnici plebiscita ter z vašim bodočim delovanjem v zvezi s tem problemom.

2. Kljub temu, da se odnosi med Jugoslavijo in Italijo neprestano izboljšujejo in se na obeh straneh pojavlja težnja odpraviti ostanke problemov, ki so dolgo kalili meddržavne odnose, obstajajo še vedno sporna vprašanja, preko katerih nikakor ne moremo z mirno vestjo. Pri tem mislimo zlasti na dejstvo, da Italija še danes ni pripravljena ratificirati Londonskega sporazuma iz leta 1954, da ni uresničila vrste temeljnih določb sporazuma, nanašajočih se na slovensko šolstvo, uradovanje v slovenščini in na javne napise v slovenščini, da puščajo italijanske oblasti nekaznovane vrsto izpadov proti slovenski manjšini, skrunjenje spomenikov in slovenskih objektov. Zadnji primer je premazanje slovenske šole s kljukastimi križi v Gorici v noči od 14. do 15. novembra 1970.

Podobno kot za Avstrijo vas prosimo, da nam pred nameranim obiskom predsednika Tita v Italiji sporočite, kakšna so bila vaša letošnja prizadevanja, kakšna so vaša stališča in kakšni nameravani koraki za reševanje problema slovenske manjšine v Italiji.

3. Hkrati vas prosimo za informacijo, če je bil v diplomatskih kontaktih zadnjega časa dosežen kakšen napredek glede položaja porabskih Slovencev.

Menimo, da je razreševanje odprtih manjšinskih vprašanj eden izmed bistvenih pogojev za dobre sosedске odnose.

Mednarodni odbor

Mislim, da protestiram v imenu udeležencev literarnega maratona, ki je bil na FF 7. novembra, ko protestiram proti poročanju Antene (št. 46) o tem dogajanju.

Omenjeni tednik svojo gospodinjsko in teenagersko javnost poučuje, v skladu z drobnimi malomeščanskimi mišljenjem, da so študentje ljubljanske univerze revolucio-narni, na najbednejši potrošniški način. Gre za redukcijo vsega dogajanja na čipkaste hlačke ter mini in maxi pisanost oblačil. Avtorja članka, o katerem je tukaj govora, sta imela za velevažno, poudariti prikazovanje dveh študentskih trupov v spodnjicah, pri čemer se to (joj, kako je smešno) še imenuje „politični skeč“.

„Skeč“, ki sta si ga ravnodušno dovolila dopisnika Antene, je za udeležence maratona ne samo žaljiv, temveč v globokem nasprotju z namerami prireditve, katere končni cilj ni bil postati hrana poceni mrhovinarjem poneumljajočih časopisnikov.

Zahvaliti pa se je treba avtorjema, da se s svojim topim peresom nista lotila tudi vzporedno potekajočega političnega zborovanja, kar pa je glede na imanentno „Antenino“ logiko povsem razumljivo.

Z ozirom na to, da Antena s svojimi kremplji grebe tudi po možganih mnogih mladih delavcev (ki jih študentje smatramo za svoje zaveznike v našem boju za spremembo sveta), je takšno prikazovanje študentskega kulturnega in političnega gibanja škodljivo.

Na koncu si dovoljujem prositi Anteno, naj v bodoče o študentih raje ne piše, dokler misli ostajati na nivoju zgodbic iz pop glasbe in drugih dobro znanih prisrnodarij.

DARKO ŠTRAJN

IO SŠ I P

(Izvršni odbor Skupnosti študentov išče predsednika)

Izvršni odbor se je odkril. Ali pa mu bo odpadla glava. In potem bo voda vdrla v njegovo suhceno trupelce. Pa je voda že tako blizu vratu.

Pravzaprav je to razpis za glavo z možgani. Ki utegne zgubiti iluzije, ki utegne zgubiti eno leto. Za zamenjavo nudi IOSS kup ugodnosti. Ena je najkoristnejša: nekaj izgubiš, nekaj dobiš. Pri tem se naučiš izgubljati.

tanjugovska statistika

V torek, 10. novembra, nas je na zadnji strani „Dela“ prestrašil naslov, ki je oznanil, da smo naš deficit v trgovinski menjavi z Italijo v devetih mesecih letošnjega leta še povečali. V tem obdobju je Jugoslavija izvozila v Italijo za približno 193 milijonov dolarjev blaga, medtem ko smo uvozili za 275 milijonov dolarjev blaga. V uteho nam je lahko, da se je izvoz v Italijo v primerjavi s istim obdobjem lani povečal za 19 odstotkov, medtem, ko se je uvoz povečal le za 15,4 odstotka. Poročilo se končuje z besedami: „Kljub temu, da izvoz hitreje narašča kot uvoz, se je naš primanjkljaj v trgovini z Italijo povečal.“

Vprašujem se, na kaki osnovi je Tanjugov poročevalec zapisal, da naš izvoz v Italijo hitreje narašča od uvoza. Verjetno na podlagi dejstva, da je 19 odstotkov pač več kot 15,4 odstotka. Seveda pa v Italijo ne izvažamo odstotkov, ampak blago. Iz podatkov, ki so navedeni v članku, vsak lahko zračuna, da je v prvih devetih mesecih lanskega leta naš izvoz v Italijo znašal 162,18 milijona dolarjev. V prvih devetih mesecih letošnjega leta se je torej povečal za skoro 31 milijonov dolarjev. Naš uvoz v prvih devetih mesecih lanskega leta pa je znašal 216,64 milijona dolarjev, kar tudi ni težko zračunati iz podatkov v omenjenem članku. To pomeni, da se je naš uvoz iz Italije povečal za nekaj več kot 58 milijonov dolarjev. Iz podatka, da se je izvoz povečal za 31 milijonov, uvoz pa za 58 milijonov dolarjev, gotovo nihče ni sklepal, da izvoz narašča hitreje od uvoza.

Če to spremenimo v odstotke, dobimo drugačno sliko. Seveda ne moremo zanikati, da naš primanjkljaj narašča, vendar nam dajejo številke vtis, da bo vrednost izvoza kmalu ujela uvoz. Prepričan sem, da so izračunali podatke o trgovini z Italijo najprej v absolutni vrednosti in jih šele nato spremenili v odstotke. Časopisa „Delo“, ki je te podatke objavil, ne moremo dolžiti, da so lažni. Vendar ni prav, da ob vsem govorjenju o krizi, ki je zajela naše gospodarstvo, ne priznavamo dejstev takih, kot so, ampak zagrinjamo resnico v pajčolan odstotkov in si izmišljamo navidezne gospodarske uspehe.

A. J.

PROJEKT „WEATHERMAN“

— IZ ARHIVA POBRAN MATERIAL

Srečanje v Vinski vasi, zapisnik končnega posvetovanja z dne 16. oktobra: Janek upravičeno odsoten, ker mora oprati prešo in sode. (prečrtano in dodano, op. VS) Prisoten, nezmožen diskutirati, ga zaklenili v spalnico.

Janez, Lulek in Jozva prisotni:

Janez: „Gre za to, da so sedaj št. pa ze predaleč. Situacija se je toliko izostrila, da je nek radikalen poseg neizogiben.“

Prisotni soglašajo, slišati je tudi pritrdjevanje Janeka, ki posluša za vrati.

Jozva: „Osebn nisem nikoli bil za to, da bi storili kaj neobičajnega ali kaj, kar bi dvignilo prah. Družba je kot gluhi človek. Beethovna mu je treba narisati, da ga razume. Radikalnosti nasploh ne maram, ker ti nalepi etiketo pozerstva. Zakaj sploh radikalno, če imamo vse možnosti, da...“

Lulek — ga prekine —: „Forthe hell of it! Jaz pa hočem ravno nekaj, kar bi dvignilo prah...“ V aplavzu, ki sledi, sodeluje tudi ropotanje Janekovih pesti po vratih.

pismo, naslovljeno Janezu, datirano 22. okt. 1970; podpisan Lulek. — napisano je na milimetrski papir, s flomastrom je na zadnji strani narisana velika zadnjica, gavge in obešenec

Dragi brat!

To pismo bo videti precej Savelpavelsko. Toliko v opozorilo.

Tvoj predlog z Vinske vasi se mi zdi premalo brizanten. Kot rečeno, stvar mora dvigniti prah. Je tako? Da? V redu.

Predlagam torej, da ugrabimo Jatovo letalo.

Kaj bi z njim, zaenkrat še ne vem. Mislim, da bi bilo za public relations dobro za to uporabiti kakšno naših lepotic — samo pomisli na tisto Leilo, ki je menda poročena z revolucijo, kot pravi Daily Mirror, čeprav je Spiegel drugačnega mnenja, but that's another story —. Tista punca je imenitno odjeknila.

Najpametneje bi bilo, ugrabiti ga pred vsemi svetimi. Takrat je promet Slovencev na ljubljanski progi kar precejšen. Mislim, da je to jasno, da bi ugrabili letalo, ki leti na notranji liniji. Tako bi ostala zadeva vsaj v tem pogledu na šentflorjanski ravni. Sicer pa prehitevam dogodke.

Salve, — Lulek

23. oktobra, zaseben pogovor Janeza in Jozve:

Jozva: „Idea ni slaba; gre pa za to, kaj hočemo. Pravzaprav se mi zdi, da bi šlo tudi brez tega. Poglej, treba se je vprašati v čigavem imenu bomo vse to storili. Gre za odgovornost. Ali smo odgovorni...“

Janez: „Se bojiš, da te bodo šteli za „izoliran pojav, ki so ga ljudje v belem kaj hitro obvladali“?“

Jozva: „Ne vem, če me sploh resno jemlješ. Sicer pa imaš napol prav. Bil bi za to, da konstituiramo Koordinacijski odbor za pomoč žrtvam intelektualnega in ekonomskega terorja.“

Janez: „Ta teror mi je blazno všeč, ko ima toliko erov. Po mikrofonu iz letala bo to imenitno slišati. „Tisti intelektualni pridevek pa je bolj ali manj brez veze; s tem bi preveč zadržali razne pisune in policaje, ker ne bi vedeli, kaj za tem tiči. Ekonomski teror pa je jasna in očitna stvar.“

Jozva: „Dobro. Nekdo bo moral sestaviti...“

— konec magnetofonskega traku —

pismo, datirano 3. okt. 70, naslovljeno Jozvi, podpisan Lulek:

Žouzi!

1. Priskrbi mi že enkrat Jatov vozni red. Predvsem bi rad vedel, če leti pred četrto; Latinka ima namreč do pol treh službo, pa je drugače ne bi videl.

2. Z mano gre Lidija. Predvidevati je, da bodo v letalu kar frčali gumbi s hlač.

3. agitprop: pojdi po uredništvih, da te vidijo in da bodo tebe prosili a) za intervju, b) za oceno in politično ozadje dogodka c) razno. Predlagam, da krepko udariš po piratstvu; potem si boš toliko laže privoščil tiste prasice, ki nam študentom ne dajo živet.

4. Stipe poroča z Visa, da je pista v bolj žalostnem stanju, a da bodo naši vrli piloti, ki skačejo ko kure na steze in z njih, že znali pristati. Če so Američani z 747 pristali v puščavi... Premišlujem, če ne bi raje šli v Švico (prečrtano, op. SV)

Lulek

pravila za vedenje v letalu — sestavil Koordinacijski odbor za pomoč žrtvam ekonomskega terorja —:

1. Bodi vesel in nasmijan.

2. Kdaj pa kdaj vprašaj prisotne, koliko zaslužijo. Povej jim, da so lepo oblečeni in

da je za vsako lepo in trpežno stvar treba dosti žrtvovati.

3. Kdaj pa kdaj jih prosi za oprostjenje, ker jih zadržuješ in ker si tako nevpadljivo oblečen. Razloži jim, da si prejšen mesec kupoval knjige za študij.

4. Zatrjuj jim, da je edina šola, ki kaj velja, šola borbe skozi življenje. Aplavz ne bo izostal.

5. Ob času za obed jim serviraj jedilne liste iz Esplanada in enolončnico iz menze.

6. Enkrat na uro preberi listo najbogatejših Slovencev, takoj nato pa denarni program povprečnega študenta za tekoči mesec. Prijazno jih povabi, da v mislih opravijo naslednji sklepni račun: če toliko na mesec, koliko na leto. Opozori jih, naj pazijo na ničle.

7. Kdaj pa kdaj naj zapojejo kako partizansko, recimo „Nabrusimo kose“ ali pa „Hej tovariši, zdaj na delo vsi“.

8. Razloži jim ekonomske ugodnosti, ki izhajajo iz oddajanja sob študentom. Povej jim, da študentov ne bo zmanjkalo in naj se manj prerivajo, saj bo vsak prišel na vrsto.

9. Provociraj

10. Sili jih kot zelje.

telegram Luleka Jozvi z dne 16. novembra:

Surcin, 16 nov 70 15 40

Jozve, Ljubljana

Marijajozef, družina Remc v letalu!

Lulek

pismo Lidije Janezu, datirano 14. november 1970:

dragi Janez!

Dejstvo je, da drugače sploh stvari nismo mogli izvesti. V letalu je bil Tone, ki je s svojim objektivnim stališčem elemente bolj ali manj depolariziral. Tudi ga Lulek ni hotel pohajati z ostrenjem situacije, ker bi bil tako naš tribun v težavnem položaju.

Kljub vsemu smo potnike pognali v zrak s prima happeningom; letalo je bilo polno in vsaj polovica se je na koncu stepla med sabo. Ostala polovica je bila ali na kolenih ali pa na stranišču, ki je tisto uro predstavljalo objektivno, distancirano stvarnost, v kateri se nahaja objektivna, objektivno obveščena in per definitionem distaucirana družba.

Lulek je sedaj deprimiran, čeprav je očitno, da je stvar uspela. Naš pirat je velika rit, ker smo vsi skupaj — menda — prijavljeni pri sodniku za prekrške, in se sedaj boji za svojo bodočnost. Poleg tega je navaden buržuj. Kaj pa lahko on, ki mu starši prinesejo vse na pladnju, vključno z študijem, kaj pa on ve o naših težavah? Prav nič. Sicer pa bi skoraj začela govoriti o Vladimiru Iljiču in drugih buržujih.

Pravi, da se v bodoče ne misli brigati za drugo kot za diplomo in službo. In to naj bi bil študent in član naše socialistične stvarnosti. Tepec.

Smrt fašizmu, svoboda narodu!

Lidija

VITEK SMOLEJ

študentska organizacija študentsko gibanje

(V LUČI BEOGRAJSKIH DOGODKOV IN ZADEVJE MIJANOVIĆ)

Gotovo je, da je zadeva Mijanović v naši in tudi svetovni javnosti izzvenela izključno kot politični proces, v katerem je vprašljivo to, da se sodi določenim idejam, in njihov prikaz ter tolmačenje v javnosti kot politični kriminal.

Diskusije in ocenjevanje teh dogodkov s strani študentske populacije, kot tudi reagiranje znotraj univerze in njenih organizacij je aktualiziral tudi značaj in delovanje teh organizacij samih, zlasti sedaj, ko pričenjamo reformo univerze in družbe.

Obe sta v svojih konceptih revolucionarni organizaciji in danes edini, ki lahko organizira študentsko akcijo; gre samo za način, ne pa za njeno vsebinsko plat. Se vedno se dogaja, da organizacijo zamenjamo z gibanjem, da forum že izraža vsebino gibanja. Poudariti moramo to, da se ne priključuje gibanje organizaciji, temveč se organizacija vedno znova skuša priključiti gibanju z namenom, da artikulira njegove zahteve in interese ter zagotavlja večjo uspešnost in učinkovitost njegovih akcij.

Torej je verjetno potek dogodkov okrog zadeve Mijanović posledica političnih konceptov in metod ter neustreznih rezultatov dela političnih organizacij, ki so prisotne na univerzi (ZŠ in ZK). Tako ZŠ kot ZK delujeta često le kot kadrovska politična stranka, kratkoročno in kratkovidno, nedemokratsko ter izgubljata tako ves svoj vpliv med študenti, postajata nujno forumski organizaciji. Tako postajata vedno bolj odtujeni študentski in univerzitetni sredini, ki vedno bolj zahteva resnično spremembo univerze, položaja znanosti v družbi in večjo uporabo naprednih znanstvenih metod v vodenju gospodarstva in politike. Za študentsko organizacijo preostaneta v taki situaciji samo dve poti, ali postane transmisija ZK ali pa se obrne proti njej, kar vse je neuspeh za obe. Na drugi strani pa taka kritična situacija poraja ekstremiste, ki prihajajo v obupne in ekstremne akcije, ali pa z zgolj umišljeno radikalnostjo ribarijo v kalnem. Tako se spreminjajo dejanske revolucionarne težnje v hlastanje po aktivizmu, revolucionarna energija pa postaja brezplodna in se izživlja v anarhističnih poskusih, ki so praviloma neuspešni, saj nimajo realne potrebe po uspešnosti, temveč so utemeljeni le v samem sebi. Toda dejanske študentske zahteve in potrebe so potrebe po novi univerzi, novi znanosti in družbi, ki bi oboje bistveno potrebovala.

Take zahteve seveda nenehno porajajo gibanje, ki ima temeljno pravico na uspeh svoje dejavnosti, saj je od uspeha ali neuspeha gibanja konec koncev odvisna usoda univerze in družbe. Te zahteve po tako pojmovani uspešnosti svoje dejavnosti se danes ne opazi ne samo v Beogradu, temveč nikjer v Jugoslaviji, kajti v krizi je celo študentsko gibanje, ko se prebija od sindikalističnih do bistvenih zahtev in torej do jasne zavesti po utemeljenosti samega sebe. Le taka utemeljenost gibanja bi mu dala zdravo političnost, dokler pa do tega nismo prišli, se bo porajala nezdrava, jalova političnost, ki pa je samo spretnjen izraz potrebe po dejanski političnosti študentskega gibanja. Ne gre za političen ekstremizem in ekstremiste, temveč za to, da ni bilo realne možnosti uveljavljanja njihovih v osnovi zdravih, kritičnih stališč, ki bi prehajala v zdravo političnost; torej jim je preostajala le pot v načelni ekstremizem.

Sedanji odnos vodstev študentskih in drugih političnih organizacij na univerzi(zah) zato tako stanje le še nadalje pogloblja in ne rešuje situacije tako, da bi poskusila vsaj dojeti vso spretnjenost odnosov in zavesti med študenti, kaj šele poiskati vzroke za rešitev krize.

Študentsko gibanje si tako postavlja ločeno dve zahtevi, ki se absolutizirata in postavljata druga drugi nasproti, čeprav sta v resnici druga drugi pogoj: ena je zahteva študentov po vlogi samostojnega političnega subjekta v reformah univerze in družbe, ki se ideološko fiksira kot problem svobode nasploh; druga pa je zahteva po reformi univerze, ki se ne postavlja kot neka revolucionarna zahteva po novi osvoboditvi človeka, temveč kot zgolj reforma, ki sicer raste iz družbenih in ekonomskih potreb, torej kot prilagoditev nekemu stanju, ki se vsiljuje od zunaj, ne da bi se bistveno opazilo v krizi univerze in v njeni reformi; priti do projekta kritične znanosti in do človeka kot kritičnega subjekta, ki bo tako znanost nosil kot svojo bistveno potrebo. Gre za nevdržnost njihovih konceptov; negativnost tega ekstremizma pa je v ideološki zafiksiranosti svojih postavk.

Le soočenje obeh momentov revolucionarne akcije študentov in njuno dialektično prepletanje bi omogočilo vpogled v tisto pravo (zdravo) političnost, ki jo študentsko gibanje lahko prenaša in katera potrebuje prav študentsko gibanje za nosilca. Taka političnost bi si lahko postavljala resnično radikalne naloge in zastavljala družbi resnično radikalna vprašanja, kar bi v sebi nosilo možnost uspeha študentske akcije kljub odporom, ki bi nastajali in ki bi prihajali tokrat iz jasnih reakcionarnih krogov; torej bi imeli v načelu jasno pozicijo in za nami bi lahko resnično stali vsi napredni ljudje v naši družbi. Tak program in tako delo bi odganjalo od sebe vse tiste, ki bi hoteli izrabiti študente za svoje namene.

Ce ne, pa bo na univerzi namesto radikalizma nastajal ekstremizem in anarhizem, ki je njegov spretnjen odraz, saj svoj „uspeh“ vidi ravno v svojem neuspehu, v tem, ko izziva sebi nasproten ekstremizem družbe, konkretno nevdržne odgovore ekstremistov v družbi, ki jim takšno stanje ustreza, saj vali krivdo za neuspehe svojega dela na druge. Tako eno skrajno stališče in zahteva poraja drugo in vzdržuje samo sebe, hkrati pa s tem sploh ne rešuje situacije, temveč jo vedno znova zamageljuje.

Ta analiza je naloga vsega študentskega gibanja v Jugoslaviji, ker so ti odnosi prisotni v večji ali manjši meri v vseh univerzitetnih centrih. Vsaka resnična analiza je pač tudi samoanaliza, zato ne smatramo teh besed zgolj za delitev naukov tovarišem v Beogradu, temveč naj pomenijo nekoliko resnejši poskus pogledati resnici in dejstvom v obraz.

Ce se to stanje ne spremeni, se bodo spori nadaljevali; ZK in ZŠ pa bosta še naprej ostajali kadrovske organizaciji, ki bosta težili po oblastniških metodah vodenja, po nevdržnih stališčih in nedemokratskih metodah pritiska, tako da bodo univerze postale torišče igre vseh ekstremističnih sil v družbi.

Študentske organizacije in ZK morajo sprejeti metode politične iniciative, idejnega boja in dialoga za način razreševanja političnih in programskih nasprotij, sicer bo dosedanji sistem (ki je dopuščal samo alternativo, ali transmisijo ali pa permanenten spor med organizacijama) pogajal krepitve ekstremističnih sil na univerzi in v družbi. Nelogičnost procesa kot političnega procesa zato krepi prav ta ekstremizem, proti kateremu je namenjen.

IZVRŠNI ODBOR SŠ

AKCIJSKI ODBOR
ŠTUDENSKIH SVOBODNIH
TRIBUN

FRAJER ŠTUDENT

Reformirati bo treba univerzo, revolucionirati družbo. Zaplale so prsi nadebudnih študentom. Na vseh področjih, na vseh ravneh. Tribuna psuje slovensko kulturno življenje. Ukinite se, slovenske revije, ukinite se, slovenski filmi, ukini se sploh kultura tistih, ki jih imate čez petintrideset. Ukini se tudi univerza, vrag naj te pobere, s profesorji vred. Ukini se, partija, ukini se, država, sploh se vsi ukinite. Samo študent, ta naj se nikar ne ukine. Naj zasije njegovo mesto pod soncem! Vseeno je, če študent svetovne književnosti ne ve, kdo je bil Zola in kaj je bilo s Platonom. Važno je, da se spoštuje študentovo delo, da se uzakonijo in učvrstijo njegove pravice. 64.000 na mesec, če ne, bo joj, če ne, bo ta družba ožigosana kot družba represije. Ker, študentje, mi smo njen ponos in njena nada in veselje in bodočnost in dika. Naj živi veseli študentovski čas, ko ti nihče nič ne more (zlasti če spadaš med tistih 40 %, ki so doma iz Ljubljane) in ko briše norce iz vsega sveta!

Da se razumemo, nikogar nočem ozmerjati, nikomur ne zamerim njegove zagnanosti, rad bi samo rekel nekaj kritičnih besed proti neki mentaliteti, ki se vse bolj razrašča in preplavlja študentsko populacijo, proti tej mentaliteti, ki se že obrača proti sami sebi in razdira svoj lastni cilj. Študentu ta družba, takšna, kot je, ne ustreza. Zakaj, najbrž ni težko odgovoriti. Da si sposodim izraz nekoga drugega, socialistične družbe od Gevgelije do Sežane najbrž ni mogoče zgraditi. Družba je torej iz znanih razlogov pomanjkljiva, polna napak, krivic itd. itd. In kaj stori študent? Ozmerja in opoljuje vse skupaj (zmerjalnica Tribune sega na primer od Družine do Komunistov), potem pa se povzdigne nad družbo in zahteva svoje privilegije. Same po sebi so sicer vse te študentske zahteve povsem upravičene, glede na celotno družbeno situacijo pa so nerealne, nedemokratske in neuresničljive. Študentje smo vedno bolj osamljeni, zavestno se odrekamo odnosom z drugimi okolji. Se celo mladost ni več tista osnova, tisto jedro, ki naj bi neko družbo potisnilo ali pa vrglo naprej. Se celo na tej relaciji se študent sakralizira. Kaj mladi kmet, kaj mladi delavec, mi smo važni, bodoča inteligenca, možgani, občutljivo jedrce.

To družbo najbrž hočemo spremeniti (čeprav bi kdo, ki dobro pozna študente, tudi o tem lahko podvomil), in sprememba ja nujno potrebna. Če pa hočemo postati realna moč, če nečemo ostati na ravni intelektualističnih debaterjev, se moramo lotiti naloge, ki se je na papirju lotevamo že dvajset let. Lotiti se moramo tega, kar je splošno znano, da zahteve po novi univerzi in (avtomatično) po novi družbi, dobijo resnično težo, je povezava študentov z delavskim razredom – predvsem z delavsko in kmečko mladino. In če bomo to kdaj storili, tega ne bomo delali zato, da bi imeli krit hrbet, ampak zato, ker so delavski in naši interesi v osnovi isti in drugi brez drugih ne moremo. In s tega stališča moramo študentje postavljati svoje zahteve. Vedeti moramo, da je socialni problem študenta del splošnega socialnega problema. Brezpogojno zahtevati za študenta 64.000 in ob tem popolnoma ignorirati dejstvo, da je minimalna plača delavca (ki ima morda tudi družino), 45.000, je zame kontrarevolucionarno dejanje. Ze stara Marx in Engels (ki gresta danes marsikateremu naših politikov prekleto na živce) sta rekla, pa za njima še Lenin in mnogi drugi; vse do našega Kardelja, da je delavski razred bil in bo revolucionarni subjekt. In prav to dejstvo nam mora biti neprenehoma pred očmi. Nehajmo se že enkrat, študentje, postavljati nekam nad družbo, pogledjmo, kje se skrivajo naši resnični interesi in kje lahko najdemo možnosti za njihovo realizacijo. In ko bomo svoje mesto v družbi natančno določili, takrat naš protest ne bo več osamljeno čivkanje nezrelih, nihče več nam ne bo mogel očitati biološkega razizma, takrat bomo morda lahko res udarili, pomagali udariti. Inteligenca, sopotnik revolucije.

JAŠA ZLOBEC

Študentski list urejajo: Boris Cizej, Milan Dekleva, Kostja Gatnik, Jože Konc (glavni urednik), Andrej Medved, Marko Slodnjak, Jaša Zlobec, Aleksander Zorn (odgovorni urednik). Stalna sodelavca: Marjan Pungartnik, Andrej Ule. Fotografija: Tone Stojko. Lektor: Milan Jesih.

TRIBUNA – Izdaja IO SŠ ljubljanskih visokošolskih zavodov – Uredništvo in uprava: Ljubljana, Trg revolucije 1/II – telefon 21-280 – Tekoči račun: 501-8-78-1 – Celoletna naročnina za študente je 15 din, za druge 20 din – Tiska Zeleniška tiskarna, Ljubljana, Moše Pijade 39 – Rokopisov in fotografij ne vračamo – Poština plačana v gotovini.

diplomacija na vse strani

Sprašujejo se, kakšen naj bi bil globlji smisel diplomacije „na vse strani“, ki jo že nekaj tednov izvaja maršal Tito. Sprejem predsednika Združenih držav Nixona v Beogradu prav v prvih dneh oktobra, ko so se hkrati v Kairu odvijale pogrebne svečanosti za predsednikom Naserjem, intimnim prijateljem jugoslovanskega državnega voditelja; obisk v Belgiji od 6. do 9. oktobra, v Luxemburgu od 9. do 11. pogovor z zahodnonemškimi kanclerjem Willyjem Brandtom 12. oktobra v Koelnu; bivanje v Holandiji; srečanje s francoskim predsednikom Georgesom Pompidoujem 23. oktobra... Maršal Tito ni še nikoli razvil tolikšne diplomatske aktivnosti. Izkoriščajoč svoje resnično izredno zdravje se je kljub svoji priletnosti (star je oseminsedemdeset let) mesec poprej brez obotavljanja udeležil konferenci v Lusaki, kjer je na zakrit in obziren način igral vlogo mentorja. Med vrsticami njegovega govora bi lahko našli tudi marsikateri bistveni razlog za oktobrski diplomatski zagon.

S tega stališča nam evropsko potovanje jugoslovanskega predsednika razkriva dvojen pomen.

Takoj je jasno prizadevanje za razširitev gospodarskega sodelovanja med Jugoslavijo in nekaterimi državami kot na primer Zahodno Nemčijo, kjer živi živi približno pol milijona jugoslovanskih delavcev. Ob upoštevanju atlantske orientacije evropskih držav članic organizacije NATO je po drugi strani maršal Tito skušal od njih doseči izoblikovanje stališča do ustvaritve protiteži blokovski politiki, tako na politični kot na ekonomski ravni. Prav tako je sestank s Pompidoujem 23. oktobra podčrtal podobnost dveh politik, ki enako nasprotujeta hegemoniji blokov. Evropska varnost je bila tema pogovora z malimi in srednje velikimi silami kontinenta. Če je Tito pozdravil nemško-sovjetski sporazum, je to storil predvsem zaradi izredno pomembne vloge, ki jo bo dogovor odigral v pogledu popuščanja napetosti.

Jugoslovanski predsednik noče, da bi bil njegov poizkus samoupravljanja zmlet med zahodnim kapitalizmom in državnim kolektivizmom, ki sta mu iz različnih vzrokov enako sovražna; Tito čuti, da je potrebna protitež obema blokoma.

Nixonov sprejem je opozorilo Rusom. Dejansko namreč ni mogoče pozabiti, da je Jugoslavija pred letom ali dvema mobilizirala sile, da bi prestregla morebitni napad s strani držav varšavskega pakta. Od tedaj je prišlo do besednega pomirjevanja. Po

Nixonovem obisku je bil Brežnjev sicer povabljen v Beograd, pravega zaupanja pa ni. Marca je „Pravda“ ponatisnila članek italijanskega časopisa „Il Borghese“, ki se je zavzemal za načrt o delitvi Jugoslavije, pri čemer bi sodelovala Sovjetska zveza. Omenjeni časopis s fašistično tendenco je med drugim pred dvema letoma napovedal vdor v Češkoslovaško, še preden je bil dejansko izveden. Informacijo je Moskva zanikala.

Tito torej nikdar ne more biti miren glede načrtov Moskve. Ve, da ostajajo neostalinistični birokrati kuga za socialistično demokracijo, pa najsi bo jugoslovanska ali češkoslovaška, „policentrizma“ ne dopuščajo.

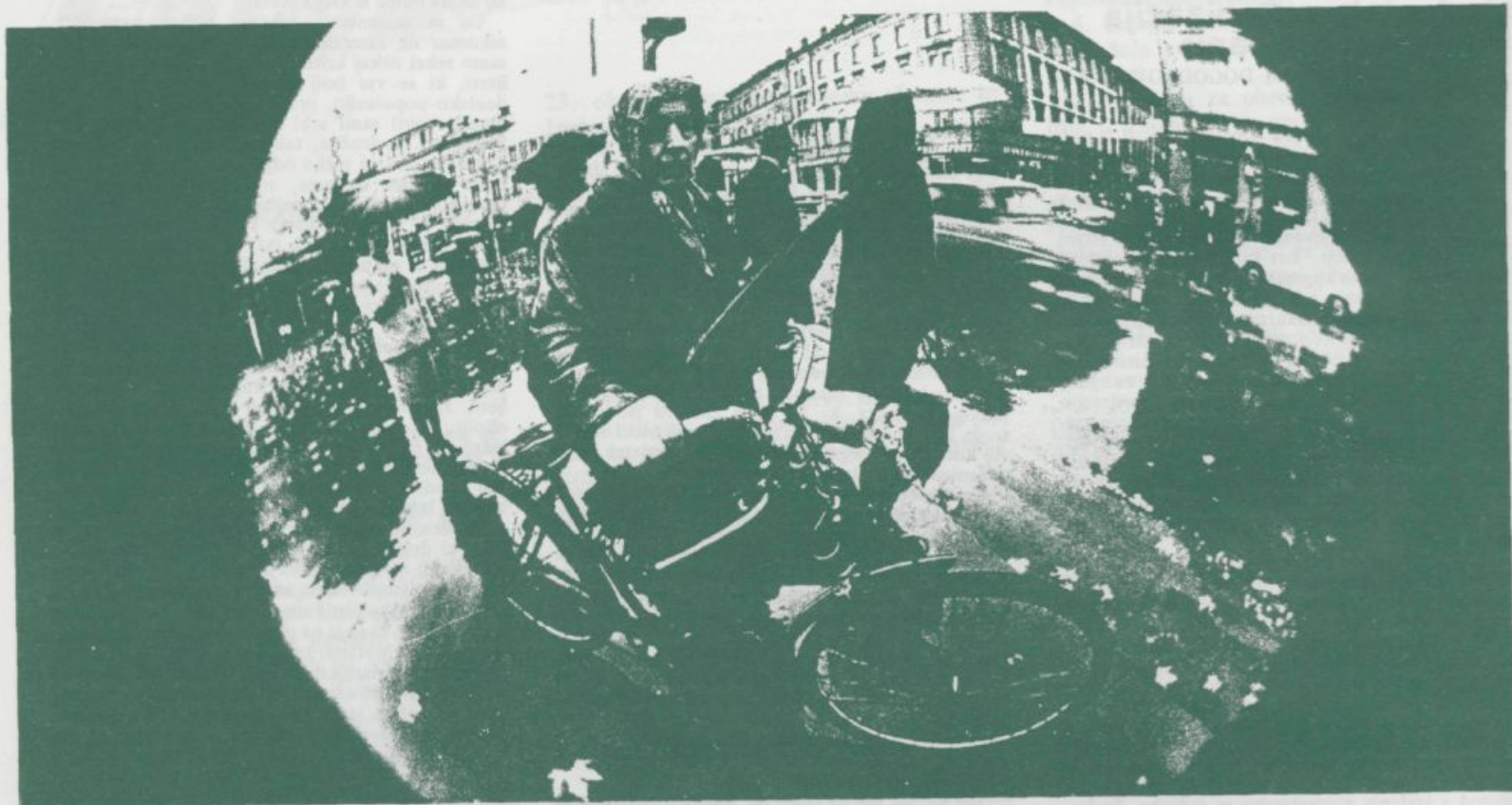
Po drugi strani je Tito zaposlen z okrepitevijo jugoslovanskega gospodarstva in tako sledi v Lusaki definirani smeri, po kateri je nevezanost možna le pri ekonomsko in politično čvrstih deželah.

Titu povzroča skrbi tudi problem manjših; prav tako hrvaški separatisti ne skrivajo tega, da računajo na podporo Moskve, Makedonci pa na bolgarsko.

Toliko o upravičenosti njegove diplomacije „na vse strani“: Tito se mora braniti in napadati.

(Prevod JANEŠ TERGAR)

(J. Rous: Yougoslavie – Diplomatie „tous azimuts“, Jeune Afrique, št. 512, 20. oktober 1970)

dobri striček sam

V ponedeljek, 23. novembra, je bil na Pravni fakulteti, v slavnostni dvorani z enim velikim in več majhnimi lestenci, z baržunastimi fotelji in marmornatimi zidovi, pogovor z Markom Bulcem, inženirjem kemije in članom Zveznega izvršnega sveta. Bil je tovariš Bulc v ZDA in se je tam menil o možnostih znanstvenega sodelovanja. Moram reči, da me je njegov dolgi monolog naučil mnogo novega. Namreč tega, kako neznansko blizu sta si ekonomski račun in politični pragmatizem. Kakršnakoli je naša zunanja politika, na vsak način je pravi biser v primerjavi s tisto, ki bi jo kreirali tako imenovani ekonomski faktorji. Njihov eksponent je, mislim, tudi tovariš Bulc. V zadnjih desetletjih je prav gotovo lahko ves svet spoznal pravi obraz ameriškega fašizma; zato se mi o tem tu ne zdi potrebno govoriti. Zal smo s tem fašizmom prisiljeni stopiti v ekonomske odnose in znanstveno sodelovanje (čeprav bi se tudi o tem dalo najbrž precej povedati). Vsekakor pa bi se morali ves čas prav dobro zavedati, da je to, žal, nujnost, nekaj, kar moramo preiti s stisnjenimi zobmi. Prej ko tega ne bomo več potrebovali, bolje bo. Za vselej se namreč lahko odpovemo smešnim iluzijam, da bi lahko med nami in ZDA obstajala kakšna resnična miroljubna koeksistenco. Eno osnovnih marksističnih načel je, da je imperializmu naravnost dana nujnost podjarmljenja – v taki ali drugačni obliki. In prav ob tem bi poudaril skrajno neodgovornost Bulčevega stališča. V svojem enournem monologu je podal (po njegovem mnenju) zelo jasno podobo stanja. Dva partnerja sta torej, ZDA in Jugoslavija. Dva različna sistema, ki pa med seboj lahko koeksistirata in imata od tega oba koristi. (Bojim se, da tale teorija postavlja pod vprašaj celoten marksizem.) Z ameriške strani je vse v najlepšem redu. Pristali so na praktično vse naše važnejše

zahteve (multilateralnost, itd.). Možnosti so velike, zaenkrat so pripravljeno dati tja do poldruge desetine milijonov dolarjev (samo za znanost, če sem prav razumel). Sicer pa tu številke niso najvažnejše. Da povzamem spet Bulčevo misel. Nixon se je baje dokončno odrekal kakršnimkoli apetitom glede Jugoslavije, rad bi celo, da bi se Jugoslavija čimbolj razvila (pravi socialist, ta Nixon!). Ameriški fašizem, ki vse bolj očitno paktira s sovjetsko birokracijo, se torej Jugoslaviji kar odreka. Lepa iluzija, kajne, biti med mlinskima kamnoma, pa imeti od obeh korist in lepo mirno v svoji hiški graditi socializem. Tako nekako je torej govoril Marko Bulc. Vsa ameriška ministrstva so dobila nalog, da morajo korigirati politiko do Jugoslavije in se spustiti v odnosih na enakopravno raven. In vsa ministrstva so programe res pripravila, upošteva seveda našo avtonomnost. Ob vsem tem je tovariš samo še dodal, da bi bilo morda dobro pri nas uvesti nekatere metode, ki jih CIA z uspehom realizira v Združenih državah. Namreč, da se razvije sistem vohunjenja za znanstveniki, ki tako ali drugače potujejo v tujino. Vse to in še precej zanimivih podrobnosti nam je uspelo izvedeti v slabi uri. Saj je res, da je medsebojno zaupanje pogoj za miroljubno koeksistenco, mislim pa, da le ni tako preprosto seči v roko nekemu fašizmu, ki je že neštetočkrat pokazal svoj obraz. In prav področje znanosti, znanstvenega sodelovanja, je najbolj občutljivo, najbolj nevarno. Združene države so zainteresirane za sodelovanje (kot nam je tov. Bulc lepo po vrsti naštel) s celo vrsto naših najpomembnejših znanstvenih ustanov. In če se nekoč v bodočnosti neodvisne Jugoslavije pojavi izsiljevanje na področju kapitala, vložnega v naše znanstveno-raziskovalno delo, me prav zanima, kako bodo razni Bulci rešili vso stvar. Doslej je samo

Odiseju uspelo srečno prejadrtati med Scito in Karibdo, vprašanje je pravzaprav zelo preprosto. Gre za to, kateri interesi so nam bolj pri srcu. Ali je to samo ekonomski interes, ekonomska prosperiteta (ki nas namesto v koeksistenco vodijo v kakršnokoli eksistenco), ali pa je naša prava in edina možnost skrita morda kje drugje?

JAJŠA ZLOBEC

pobratimi franceta klopčiča

O filmu kot takem najbrž sploh ne bi bilo vredno pisati, če ne bi predstavljal, zelo značilno, neke miselnosti, ki je v določenih krogih mladine, zlasti študentske, vse širša in pomembnejša. Gre za postavljanje pregrade med dvema generacijama. Prav Bube u glavi so v tej smeri naredile nov korak, ostro in dokončno razdelitev. Dragan in Milja, vsa mlada, čista in srečna, njun svet je svet tihe sreče, prirodnega stika z naravo, o, srečne travne bilke, o, ljubki mladi ježek. Film se kar cedi od sentimentalizma, od tistega pocukranega in zlaganega, ki se mu vedno tako cinično (in upravičeno) posmehujemo. Ampak tokrat je drugače. Ta sentimentalizem je last mladih, je njihov filmski instrumentarij je star in zaljubljen, vendar, uspeh je tu. Solidarnost. Kar je naše, je naše, tega ne damo iz rok, to je naša kultura, drugo ni več važno. Vsa „realnost“ in „poslanstvo“ filma sta sestavljena iz preproste črno bele konfrontacije dveh svetov, dveh svetov, ki sta v filmu neresnična in ponarejena, do skrajnosti zbanalizirana.

J. ZLOBEC

ANDRE GORZ

tuja delovna sila

Ni zahodnoevropske države, v kateri bi bilo delo tujih delavcev nepomebna sila ali celo marginalna količina, ki bi fluktuirala z gospodarsko konjunkturo. Tuji delavci niso nikjer le preprosti regulator zaposlenosti ali instrument za buržoazijo, da bi povečala „industrijsko rezervno vojsko.“

Tuji delavci sestavljajo šest odstotkov aktivnega prebivalstva in skoraj 14 % fizičnih delavcev v Nemčiji in v Veliki Britaniji; 10 % industrijskega aktivnega prebivalstva od 20 do 25 let starosti (vključno gradbeništvo in rudarstvo); 11 % aktivnega prebivalstva (to je več kot 2 milijona ljudi) in več kot 25 % industrijskih delavcev v Franciji; 26 % aktivnega prebivalstva in 35 % industrijske delovne sile v Švici.

Funkcije, ki jih opravljajo tuji delavci, in koristi, ki jih ima od njih kapitalistični razred, so dvojne: politične in ekonomske.

POLITIČNE KORISTI: te so najpomembnejše, saj masovno zaposlovanje tujih delavcev omogoča bazično modifikacijo družbene in politične strukture domačega prebivalstva, ki se umetno ustvarja. Vključevanje tujih delavcev privede do izključitve precejšnjega dela proletariata od sindikalne akcije; do pomembnega zmanjšanja politične volilne mase delavskega razreda; do še pomembnejše slabitve njene ideološke sile in kohezije. Skratka, s tem se doseže „denacionalizacija“ pomembnih sektorjev delavskega razreda, zamenjujoč domači proletarijat s tujim, ki vodi marginalno ekzistenco, ki so ji odvzete politične, sindikalne in državljanske pravice.

Zaposlovanje tuje delovne sile se ne more zreducirati le na nevtralizacijo celotnih sektorjev delavskega razreda (sektorjev, ki bi bili drugače posebno borbeni, to se lahko vidi v Italiji, ker notranja migracija z juga na sever zamenjuje priseljevanje iz tujine). Na drugi strani obstaja premeščanje fizične delovne sile na druga dela: zmanjšanja „nacionalnega“ delavskega razreda za 20 % pomeni „napredovanje“ le-tih v terciarne in tehnične dejavnosti; zmanjšanje družbene in ekonomske vrednosti fizičnega dela in fizičnih delavcev kot celote; poglobitev razlike med fizičnim in tehničnim delom, intelektualnim in terciarnim delom: povečanje ustreznega družbenega in političnega značaja „srednjih slojev“. Ponekod z rasistično in šovinistično propagando opogumljajo nazadnjaške elemente „nacionalnega“ delavskega razreda k ideološki identifikaciji z drobno buržoazijo.

Te politične koristi nedvomno v svojem pomenu presegajo ekonomske koristi, ki jih buržoazija potegne iz dela tujih delavcev. Toda ta drugi aspekt je bil seveda ekstenzivno proučevan.

EKONOMSKE KORISTI. Uvoz „izučeni“ delavcev pomeni za državo prihranek 800 do 16.000 funtov na tujega delavca, če se družbeni strošek za osemnajstletnega človeka oceni v zahodnoevropskih državah med 5 – 10 leti dela. Nadaljnji prihranek za državo je v tem, da državi ni treba nuditi podpore tujemu delavcu v starosti (kar nikakor

ne pomeni, da delavci niso prisiljeni plačati prispevek za zavarovanje), kot ji ni bilo treba plačevati za njihovo otroštvo in adolescenco. Dejstvo, da velikega števila tujih delavcev ne spremljajo njihove družine (90 % v Nemčiji in v Švici), pripelje državo do dodatnega in znatnega prihranka v družbenem kapitalu (stanovanja, šole, bolnišnice in druga infrastruktura). Samo s tem – da ne govorimo o plačevanju tuje delovne sile, ki je pod nivojem – so tuji delavci supereksploatirani od kapitalističnega razreda (izvor dodatnega viška vrednosti). Dejstvo, da razvite kapitalistične države prenesejo vrsto različnih socialnih izdatkov na manj razvite dežele, tako da manj razvite dotirajo monopolistični razvoj, je ekonomsko pomembno. Toda težko je iz tega izvesti mobilizirajoče teme za politično-ideološko izobraževanje „nacionalnega“ delavskega razreda. Argumenti v zvezi s tretjim svetom imajo najčešče dvojno rezilo in so izvor ideološke konfuzije. Ko trdimo, da je supereksploatacija tujih delavcev specifična konsekvence neenakega razvoja in ropanja tretjega sveta, je hkrati zgrešeno in politično neutemeljeno dodati, da sta supereksploatacija in ropanje izvor bogatenja za prebivalstvo evropskih metropol kot celoto, vključujoč delavski razred, in da sta zato neizogibno potrebna za vzdrževanje njegovega življenjskega standarda.

Ta vrsta argumentov v resnici ne izhaja iz „premise“, da imperialistične metropole razpolagajo z precejšnjimi sredstvi za proizvodnjo in z možnostmi za svoje proizvode, vendar jim primanjkuje potrebna delovna sila. Spričo strahu pred hitrim padcem življenjskega standarda je bilo izkoriščanje tujih delavcev v splošnem interesu delavskih razredov iz buržuaznih imperialističnih metropol. Mistifikacija take vrste modrovanja izhaja od tod, da se to dogaja v družbeni strukturi in delitvi dela, ki sta dani, brez spreminjanja, in se podaljšujeta ter konsolidirirata z masovnim izkoriščanjem tujih delavcev. Kajti brez uvožene in marginalizirane

mase proletarcev ne bi razpadel le proizvodni aparat ali upadel življenjski standard. Celoten način življenja, družbena struktura in ravnotežje političnih sil v teh državah bi se radikalno spremenili. Da bi se to ocenilo, je dovolj vprašati se, s kakšnimi pogoji bi lahko imperialistične države obstajale brez tuje delovne sile, ki šteje sedaj 20 ali več odstotkov fizičnih delavcev (to je skoraj toliko, kot je črnega proletariata v ZDA). To bi se lahko storilo le, če bi premestili znaten del neaktivnih (žena, mladine, otrok), terciarnega in parazitskega prebivalstva v fizično delo. Demografsko, z drugimi besedami, kar se tiče fizične sposobnosti potencialne delovne sile, ta transfer ne bi predstavljal problema.

Neaktivno in neproduktivno prebivalstvo, čeprav pripravljeno delati, bi lahko delalo pri težaških, umazanih in odbijajočih delih, sedaj rezerviranih za tuje delavce, le z določenimi pogoji. Ure dela, pogoji in način dela bi se morali radikalno izboljšati. Ta delovna mesta bi morala zavzemati položaj po tem, kakšna je njihova družbena koristnost,

ki je velika. Predvsem bi morali biti plačani po zgodovinski vrednosti delovne sile, ki ta dela opravlja. To bi bila mezda, ki bi zagotovila fizičnim delavcem zadovoljitev zgodovinskih potreb Francozov ali Angležev (ali Nemcev, Švicarjev, Švedov) leta 1970, in bi jim bil nadomeščen težak, umazan, nezdrav in odbijajoč karakter njihovega družbenega dela.

Takšna mezda bi bila zelo visoka, verjetno znatno višja od mezd, ki jih imajo v sedanji kapitalistični civilizaciji za zelo strokovno in ki so spričo zaželenosti, ugodnosti in „družbenega statusa“ mnogo bolj iskana kot dela gradbenega ali kmetijskega delavca ali metalca. Z drugimi besedami, plačevanje fizične delovne sile po njeni zgodovinski vrednosti – cena, ki bi se vzpostavila na tržišču, če bi se uporabili le kriteriji kapitalistične družbe – to je strukturalna nezmožnost za to družbo. Ohranjanje družbene hierarhije in lestvice vrednot, na kateri se kapitalistična civilizacija zasnavlja in torej ohranjanje kapitalistične družbe in njenega načina vladavine, je odvisno od možnosti izključevanja odločujoče frakcije delavskega razreda iz te civilizacije ter iz njegovega tržišča dela.

To je koren protislovja, ki odkriva stalno prisotnost migrijajočih delavcev v kapitalističnih družbah, ki tvorijo 20 % industrijske delovne sile. To je fundamentalno protislovje, ki odkriva faktično naravo, ne življenjskega standarda prebivalstva v imperialističnih državah, temveč faktično naravo načina ekzistence civilizacije in kulture teh družb.

„Nacionalni“ delavski razred ne potegne neposredne koristi od super eksploatacije tujih delavcev, koristi, ki bi bila malo večja od škode, ki jo imajo zaradi njihove prisotnosti. Ni mogoče trditi, da bi bil brez teh tujih delavcev, kapitalistični razred prisiljen zaposliti domače delavce na njihovih mestih, na zgodovinski vrednosti njihove delovne sile in da bi tako znatno povečal raven mezd fizičnih delavcev. Taka redelitev bi bila strukturalno neizvedljiva v okviru kapitalističnega sistema. To je nezdravljivo z obrazcem njegove potrošnje, njegovega ekonomskega, družbenega in političnega ravnotežja ter lestvice njegovih ideoloških vrednot. Odsotnost tujih delavcev ne bi izzvala le povečanja mezd in politične teže „nacionalnega“ delavskega razreda: izzvala bi splošno krizo kapitalistične družbe na vseh ravneh, medicirajoč vrsto zgodovinskih pogojev, na osnovi katerih se določi cena delovne sile in struktura mezd. Zato se politična zaščita tujih delavcev ne more reducirati na zahtevo „po dostojnih“ plačah in življenjskih pogojih. Neogibna zaščita zajema totalni izziv družbeni hierarhiji in tipu civilizacije, ki sta omogočena s supereksploatacijo tujih delavcev. Ni slučajno, da je maja 1968. leta, ko je bil tak totalen izziv narejen s strani Francoskih mas, cvetelo spontano edinstvo med „nacionalnimi“ in „tujimi“ delavci.

(New Left Review, št. 61)

bratstvo, zastave, himne...

Kadar mi kdo reče „bratstvo“, takoj pravim „in enotnost“ ali, još više jugoslavenski, nešto kao „jedinstvo“, kot „bratstvo in enotnost naših narodov“, ne da bi mislil, to imam še iz osnovne šole. Če kdo reče „bratstvo“, se včasih spomnim še na „hooruk“ ali na cesto bratstva in enotnosti od Zagreba do Beograda, ki je na več mestih opremljena z napisom: „Vozi lagano zbog dotrajanog koloseka“.

Morda veliko premalo politično mislim (kar me vedno bolj veseli), da bi imel nekatere narode v južnem podaljšku slovanskega sveta manj rad kot druge, to „bratstvo in enotnost“ sem imel že od malega tudi za obračun z tisto preteklostjo, z „ne-bratstvom in ne-enotnostjo“, z vsem, kar so mi v šoli povedali: da so bili klerikalci, srbska čaršija, frankovci, Pavelič, četniki in drugi njim podobni južni Slovani. V ta svet sem se rodil z določeno zamudo, tedaj, ko so bili že mimo časi najtesnejše povezanosti „naših narodov“ v boju proti okupatorju, a na drugi strani časi popolne odsotnosti bratstva in enotnosti, časi obračunavanja med temi še ne povsem prebujenimi narodi na jugu Evrope, od Šumandije do Like, od Zagreba do Beograda. O tej drugačni podobi druge svetovne vojne na današnjih jugoslovanskih tleh je vladal razmeroma velik molk, bila je kot tabu, kot bi šlo le za lokalne nacionalizme in majhne kvizlinske oddelke; čeprav je pravzaprav veličino NOB mogoče razumeti šele od vsem tem bratomornem vojevanju. Prav zato „bratstvo in enotnost“ po vojni ni bilo le geslo, pač pa misel s polno, z vojno iskušnjo pridobljeno vsebino.

Seveda s tem nisem hotel podvomiti, da v Jugoslaviji po vojni ni prišlo do zmetane in je misel o „bratstvu in enotnosti“ nenadoma ostala bolj geslo, kot tisto, kar rečeš, ne da bi pomislil, kaj pomeni, kar je apriorna resnica. Odnosi med narodi, ki s svojo mislijo še zelo radi posegajo v čas romantike in narodnega prebujanja v 19. stoletje, so se urejali na nekoliko preveč „sovjetski“ način, geslo o „bratstvu“ je bilo zvezano z vero, vera pa vsaj v neki meri s prisilo. Most preko nacionalnih nasprotij k sodobnejši in odprtejši politiki vse večje gospodarske integracije, znanstvene in politične povezanosti, predvsem pa narodne odprtosti, je bil zgrajen na preveč metafizičnih kategorijah, da bi bil pripraven za uporabo. Hrvatski časopisi so zopet polni beograjskih vesti in srbske čaršije, srbski pa hrvatskega nacionalizma in prav ponovno nekoliko zagreti odnos med temi našimi Čehi in Slovaki vzpodbuja k dvomom o tem, ali je razprava o federaciji res del procesa funkcionaliziranja odnosov v Jugoslaviji ali je tisto razdeljevanje kompetenc, ki (z rahlimi prekinitvami) traja že petdeset let.

V preporodniški zagnanosti igra tako imenovani „Vijesnik u srijedu“ gotovo zgodovinsko vlogo narodnega buditelja, ne le za tolikokrat omenjeno SR Hrvatsko, (ki ji privoščim vse najboljše) pač pa za vso Jugoslavijo. Eden ganljivih vršičkov teh preporodnih krčev je razpravljanje o himnah, zastavah, grbih, značkah in koračnicah (VUS, 28. 11. 1970), teh krasnih nacionalnih fetiših, za katere pa D. Tović na svojo veliko žalost ugotavlja, da so pri nas „unatoč svemu pravo siromaštvo“. So namreč srečne evropske dežele, zvemo iz VUSA, v katerih ima vsako mestece, vsaka univerza, vojaška enota, organizacija ali klub svojo himno, zastavo ali grb. Lepi stari časi. Tedaj so ljudje še znali korakati ob koračnicah, zanosno prepevati himne, celo več: umirati za za-

stave. In vsaka zastava, vsak grb, vsaka himna, vsaka koračnica v „jeziku rode“.

Eh, ja. Na svetu pa je mnogo neumnih, senilnih in hudobnih starcev. Eden takih je bil prav gotovo Tagore, ki je zapisal o zastavah, himnah in narodu tole grdobijo: „Nacija sa svim svojim uresima snage i uspeha, sa svojim zastava i pobožnim himnama, sa svojim svetogrdnim molitvama u crkvama i hvastavim gromovitim riječima njenog patriotskog govorništva, ne može ipak prekriti činjenice, da je ona sama najveće zlo za nacijo, da su sve njene mere i opreznosti upevrene protiv nje i da porod svake nove nacije na svetu budi u njoj strah pred novom opasnošću (R. Tagore, Nacionalizam, Zagreb, 1921). Lijepa naša domovina!“

Na namiznoteniskem srečanju državnih reprezentanc Jugoslavije in Japonske v Zagrebu so zopet enkrat tako nesrečno zamenjali trakove, da so namesto „Hej Slovani...“ igrali „Lijepo našo domovino“. Nato je VUS pisal o himnah, Komunist pa o krščanski spravljivosti, češ, kaj bi se vlekli za besede. Mene pa le zanima, kakaj v Zagrebu in SR Hrvatski tako radi zamenjajo za „Lepo našo...“, nikoli pa za „Trla baba lan“, ali pa „Vužgi, vužgi...“

Morda velja včasih kljub preporodniški vnemi pomisliti na obe preteklosti: „bratstvo in enotnost“, pa tudi drugo: „ne-bratstvo in ne-enotnost“. Od konca druge svetovne vojne je preteklo le četrto stoletje, odkar pa je pl. Kukuljević prvič hrvatsko spregovoril v saboru je celih 123 let.

Kar se tiče grobov, himen in zastav pri VUSU, imajo pač lahko vsi od tete Nede do strica Džebe vsak svojo zastavo ali grb, pred redakcijsko sejo pa neumorno prepevajo „Lijepo našo...“ ali „Bože pravde...“

PETER VODOPIVEC

slovenska filharmonija (predvsem) danes

INTERVJU Z DIREKTORJEM SF DARIJANOM BOŽIČEM

... Napačno ste formulirali vprašanje. Mislim, da ni provincialen nivo orkestra SF, prej okolje in prijemi. To je sploh problem slovenske glasbe: strah pred Evropo. Ko se človek loti odpiranja te regionalne zaprtosti, ga navadno proglasijo za politikanta itd. Preprosto nismo sposobni normalnega nacionalizma: gremo se ali šovinizem ali hlapčevstvo. Mnenja sem pa, da normalna nacionalna zavest in ponos nastajata med mladino, ki ni zakompleksana s tradicionalizmom.

Gre namreč za dolgoletno provincializacijo kulture sploh, kar odseva seveda tudi v glasbi (izjema sta na primer Osterc in Kogoj), se pravi, za problem miselnosti: pasivnega malomeščanskega primitivizma, ki naj, obložen z nacionalnimi epiteti, predstavlja slovensko kulturno javnost.

(Se strinjam. Očitno je, da Cankarju & Co. stvari ni uspelo premakniti z mrtve točke.)

Zelimo si sodelovati s študenti, s tvorno, aktivno inteligenco. Pripravljeni smo diskutirati o programu, uvedli bi „študentske generalke“, kjer bi se pogovarjali ob konkretnih delih. Kot bomo (v povezavi z Glasbeno mladino) organizirali cikle koncertov za mlajšo publiko, bi radi pripravili tudi študentski abonma, kot že rečeno, najraje v obliki koncertov, ki bi jim sledile diskusije. Vsako konstruktivno iniciativo v odnosu na SF bi z veseljem sprejeli. (Well, na nas je, da potegnemo potezo!)

Sicer pa se vrniva k samemu orkestru. Personalni sestav je dober. Precej naših članov ima pariške licence za koncertiranje, pozavniste Slokarja, na primer, želi v svoj orkester Karajan. Vendar se čuti pomanjkanje ene roke, ene osebnosti, enega vodstva. Zato smo letos vpeljali mesto šefa-dirigenta, uvajamo tudi druge oblike dela: dramaturško-glasbene analize in seminarje pod vodstvom priznanih mojstrov in pedagogov (Ozima, Turšiča, Globokarja).

Po ekonomski plati je položaj SF nevzdržen. Kulturne institucije so zunaj družbe; javnost bi morala bolj skrbeti zanje, čeprav menim, da je kratak stik na relaciji družba – kultura obojestranski.

Tako so naši ljudje prisiljeni, da se hkrati zaposlijo na treh mestih (Opera, RTV, SF). Posledice so jasne. (Iz časopisja bi izvedel, da mi je o odnosu med družbo in kulturo režiser Franci Križaj dejal isto pred dvema letoma.) V ilustracijo naj povem, da ima SF najvišji procent dohodkov od vstopnin v Jugoslaviji, poleg tega sta tu še prodaja posnetkov in posojanje dvorane. Vse to pa še zdaleč ne zadostuje. Subvencionirata nas republika in mestni svet, za letos prenizko. In še naprej: inflacijska stopnja denarja je bila v zadnjih letih mnogo večja od stopnje rasti subvencij: edino, kar nam je ostalo, je bilo skrčiti fond osebnih dohodkov. Pa smo kljub temu v dolgovi. Poskušamo doseči, da bi nam družba pokrila dolgove za nazaj, kot je to storila pri SNG. Upam, da se bo to z novimi kulturnimi skupnostmi uredilo, do tedaj...? (... počakajmo, sicer pa bodo razgovori s pristojnimi o SF, medtem ko bo Tribuna izšla, že mimo.)

Problem, ki se navezuje na prejšnje vprašanje, je dvorana. Njene akustične lastnosti so slabe (tudi z Opero je enako): potencira šume, napake orkestra, naspotno pa gredo marsikateri kvalitetni, izpeljeni detajli izvedb praktično mimo poslušalčevega ušesa. Nemogoče je potem objektivno primerjati nivoje tujih orkestrov, ki jih poznamo v glavnem s plošč in trakov, z našim orkestrom; jasno je, da so akustične razmere v studijih neprimerno boljše, da ne govorim o smemalni tehniki. Vse to seveda ne pomeni, da mislim slepo zagovarjati orkester. Na začetku smo si namreč zadali nalogo dokočno afirmirati ansambel SF v ožjem manevrskem in odmevnem prostoru, od Beograda pa tja do Gradca. Mislim, da so to, glede na ocene, ki jih orkester dobiva po gostovanjih uresničljivi načrti.

Orgle, ki ste jih omenili, bi bile za prostor in akustiko v dvorani, ki nam je na razpolago, neprimerne. Za trenutne potrebe jih lahko v celoti nadomestimo z dobrim elektronskim instrumentom, ki ga v Ljubljani že imamo. Če bi že šli v tako ali podobno investicijo, mislim, da naj bi se je lotili bolj širokopotežno z novo dvorano vred. Še nekaj je: orgle s klasičnim, mehanskim sistemom (piščali) delujejo tudi vizualno, ne le auditivno. Po drugi strani je pa tehnika tako napredovala, da večina ljudi na posnetkih ne loči več zvoka elektronskih orgel od zvoka mehanskih. Elektronske orgle, ki sem jih omenil, so last Opere. V zadnjem času smo napredovali tudi glede sodelovanja s sorodnimi institucijami, tako na strokovnem kot na organizacijskem področju. Formira se glasbena skupnost, ki naj bi s koncertnimi poslovalnicami, na primer, delovala tudi zunaj Ljubljane; uskladili smo termine in sploh uredili vse probleme z RTV.

(Me veseli. Upam, da bo kontinuirano in kordinirano delovanje vseh prizadetih spet pritegnilo prave ljubitelje glasbe. Dol s nobo! In kaj bomo poslušali?)

Težišče programa je še vedno na klasiki od Bacha do Debussyja, poleg tega pa je SF kot osrednja glasbena ustanova dolžna informirati o manj (pri) znanih, manj komunikativnih smereh in obdobjih: predklasi in sodobnih tokovih (dodekafonija itd.). Predstavljamti nameravamo tudi slovenske komponente in interprete ter jim dati možnost; mladi solisti do sedaj skoraj niso bili zastopani na podobnih prireditvah razen na RTV; tako do neke mere nadaljujemo in dopolnjujemo poslanstvo Akademije za glasbo ter si šolamo kadre, hkrati pa njim pomagamo do afirmacije.

LADO PLANKO

pavle zidar: nova stanja

V svoji zadnji prozi Pavle Zidar niti za las ne odstopa od svojega zidarjevskega kalupa pisanja. Še vedno se mu proza kaže v obliki novelice – zgodbi ce, prav kot v Stanjih (1969), njegov jezik je ohranil vse dotodanje izrazne metaforične značilnosti. Ljudje v Novih stanjih so navadni ljudje: to so plekar, „honorarni dopisnik pokrajinske lističa in turistični delavec“, odcvetela petdesetletnica, pisatelj. Nikoli ne počnejo česa nenavadnega, njihovo življenje teče po malomeščanskih, že davno ustaljenih tirih. Dogodki se krusijo, vsi so tako pomembni; so pomembni samo za tistega, ki jih vodi pod roko.

Človek v Zidarjevi novelici – zgodbici je dan kot človek – zgodovina, razpet med svojo preteklostjo in sanjami, kot romantični človek. Zgodovina ga neprestano preganja, je, kolikor je kot zgodovina. Sedanjost je zanj le različno stanje. Preteklost je uspeh, pijanost, pisanje, tudi smrt. Samo stanje. Preteklost je uspeh, mladost, partizanska leta, dejanje. V sedanjosti se preteklost kaže kot konflikt v človeku samem: obenem je to-kar-je-bil in to-kar-je. Zato teče človek z razprostrtimi rokami za svojimi velikimi sanjami, a kot v sanjah so noge iz svinca, do kolen v blatu, ne gredo nikamor. Sanje še naprej ostajajo samo sanje.

Zidar si neprestano kaj prizadeva, huka si v dlani in trdno cepeta na mestu, ne premakne se naprej. Najprej so bila Stanja. Zdaj imamo Nova stanja. Brez skrbi lahko v kratkem pričakujemo Nova nova stanja.

MIHA AVANZO

V svrhu boljšega prodanja, to boči v izigib sedaj slabo obstoječega istega, natiskavljemo specially za priliko prezentacije koncertnega muziciranja KORNİ GROUP from Beligrad, Jugoslavie, to fotografsko podobo, katera Vam predstavlja Kornelija Kovača, lidera zgoraj imenovanega VIS-a.

velika preusmeritev socializma

OB ROB R. GARAUDYJEVI KNJIGI

Navedena knjiga je nastala kot reakcija na vse-splošno krizo komunističnih partij po svetu, na dogodke češkega in pariškega leta 1968 in kot možnost smernic za razvoj komunističnih in socialističnih sil po svetu.

Knjiga je vsekakor več kot aktualna, saj se ukvarja s problematiko, ki postaja vse pomembnejša in nujno zahteva odgovor oz. rešitev – namreč, kam se pravzaprav pomika svetovno delavsko gibanje. Kajti dejstvo je, da je stanje tako na zahodu kot na zahodu precej na mrtvi točki. Na zahodu vsi vemo, kako je, in ne kaže, da se bo tamkajšnji državni kapitalizem kmalu spremenil in bo postala SZ to, za kar se deklarira, da je – namreč svetovni idealni model socializma. Na zahodu in v tamkajšnjem visoko razvitem kapitalizmu pa je delavstvo v precejšnji meri izgubilo radikalnost, pa tudi številnost. Tipičen primer tega so ZDA, kjer o delavskem gibanju pravzaprav ne slišimo. Delavci tvorijo spodnjo plast srednjega razreda in postajajo tako predstavniki in nosilci konservativizma, malomeščanstva in predstavniki življenja, ki ga navadno imenujemo ameriški način življenja. Ni naključje da je bilo v Wallaceovi predsedniški kampanji veliko njegovih pristašev ravno iz vrst delavcev.

Po Garaudyjevem mnenju bi morali biti (oz. so edino lahko) iniciatorji realističnih sprememb beli in modri ovratniki, a seveda ne na radikalen način, saj jim njihova lastna mentaliteta in družbeni status to onemogočata. Njihov cilj naj bi bil, in res v določeni meri že tudi je, sprememba socialnega in gospodarskega stanja v ZDA in to na miren način.

Drugče je ponekod v Evropi: to velja za Italijo, predvsem pa za Francijo, kjer res lahko rečemo, da so bili leta 1968 delavci, če že ne kot direktni iniciatorji, pa vsaj sodelavci, nosilci težnj po radikalni spremembi družbe. A tudi to se je v precejšnji meri izrodilo, kajti čeprav je De Gaulle odšel, pa je prišel na njegovo mesto Pompidou, ki je le spremenjena (in šibkejša) varianta prejšnjega predsednika.

Garaudy se sprašuje predvsem po treh vprašanjih:

– namreč kakšna je in kakšne posledice ima nova tehnična in znanstvena revolucija,

– do kakšnih novih nasprotij prihaja na zahodu in vzhodu,

– kako je treba prilagoditi človeka novemu stanju in problemom in kakšne preobrazbe so potrebne v strukturi in usmerjenosti KPF in Franciji ter kdo bo inciator in nosilec teh sprememb. Garaudy skuša odgovoriti na vprašanja preko socialno politične analize sodobnega sveta.

Njegov namen ni podati programa, marveč spremeniti metodo. To izhaja iz dejstva, da ne obstaja univerzalni, svetovni sistem, ki bi veljal povsod. Iz te trditve izhaja tudi kritika SZ in zaključek, da mora imeti vsaka dežela svojo pot – glede na lastne pogoje. In tam je treba delovati.

To, kar je neposredno mogoče, je težiti v ZDA k finaliziranju kapitalizma, v SZ k demokratiziranju socializma in v tretjem svetu k iskanju novih kriterijev in novih metod za razvoj. (Garaudy).

Le grand tournant du socialisme je bila glaven razlog za Garaudyjevo izključitev iz KPF, kajti s to analizo in istočasno obtožbo je kritiziral tako KPSZ kot KPF, s tem pa prehitel (in verjetno tudi pospešil) razvoj KPF ter povzročil prvo stopnjo preobrazbe in napredka: soočanje mnenj.

ALEŠ ERJAVEC

miles davis: bitches brew električni napoj

To je plošča, ki jo slišiš vsakih deset let. Ali, kakor je nekdo zapisal – za Charlijem Parkerjem in Johnom Coltranoom nekaj, kar je nova prelomnica v jazzu. In v glasbi sploh! Davis pomeni – že leta najboljši trobentač – presenečenje in navdušenje ob vsaki novi plošči; je glasbenik, ki presega poimenovanja jazz, pop, resna glasba.

Miles Davis je posnel Bitches Brew z dokaj spremenjenim (pomlajenim) ansamblom in nekaj novimi instrumenti. Najvažnejši je vsekakor električni klavir (kar trije v eni skladbi), fender bas, bas klarinet, električna kitara, sopran saksofon in dve bateriji bobnov.

In v tej zvočni pahljači čutiš elektriko – plazi se, leze iz vsake špranje, prihaja iz vsake molckule nihajočega zraka, obdaja te, boža. TU JE! Vidim jo; Cutim – to je glasba, zvok, ki ne potuje lahko pot iz zvočnika vame, sama valuje v prostoru. Zdi se, da je neodvisna. Relacija zvočnik – moje uho je skoraj prekoračena in vsa soba je zvok in jaz sem soba in sem zvok. In za valovanjem elektrike, nad in ob njem prihaja Miles. Toda kaj je to? Trobenta ni samo zvok, valovanje zraka okoli mene. TO JE MILES, njegova duša piha in piha, čutim vsak zgib, vzdih, vsako spremembo njenega stanja, vsak njen gib. In sem zmeden in sem vprašan. Kako to? Zakaj Davisova trobenta ne gre po poti Davisove glasbe? Se z njo ne strinja? Ji hoče ubežati? Shizofrenija? LSD? Ne? Jo hoče prehiteti, se hoče dvigniti nad njo? Ne, hoče dati novi kvaliteti novo kvaliteto. In zakaj? „Negrodiviskopleks“? Najbrž. Ali navdih genija, ki danes ve, kaj bo jutri? In ostajam tiho. Prepuščam se glabi, prepuščam se Milesu. Čakam ga, da bom vedel, kaj je. Ker on ve! Ker mu ne verjamem, ko pravi na olupku, da ne ve, kaj ta glasba je. On ve. Poslušam električni napoj genija.

BORIS CIZEJ

gledališče in vseljudski boj

Gledališče se vključuje v boj ljudskih množic sveta. Ni sicer njegovo središče in mu ta boj tudi ni namen, marveč v njem je, kakor je človek sredi dogajanja sveta in zunaj sveta. Ta boj traja v ljudeh na vsej Zemlji in sicer od takrat naprej, ko te je mama ali oče prvič natolkla po riti, ker ji kaj, kar si storil, ni bilo prav, in se je tako nad tabo pričelo izvrševati družbeno masakriranje, ki se potem nadaljuje v vedno večjih razsežnostih pričujočega sistema življenja, namreč sistema značajev in osebnosti ljudi ter sistema družbe in mišljenja; ko si od vsega tega masakriranja ves histeričen in besen, ko se prestrašiš sebe in misliš, da bo tvoja moč močna le tako, da boš pokoren moči drugih; od takrat naprej, ko si se po omenjenem masakriranju bodisi odrekel svoji moči, svojim lastnim virom moči ter tokovom svoje fizične in duhovne sile in se vsemu podvrgel kot suženj, bodisi da sta moč in volja v tebi na skrivnem ali očitno poganjali naprej in se trmasto zadevali ob vse ovire ter jih polagoma rušili, ali pa si obstal nekje na sredi. Ta boj ju upor tvojega organizma, ki hoče biti v skladu z bitjem vsega neskončnega in nedojemljivega prostora, v katerem je vse, kar je. Ki prične raziskovati pozabljeno in zavrženo spontanost, potlačeno od staršev, družbe in učiteljic in sol. Ta boj izžarevajo ljudje, ko hočejo ali iščejo tisto „ta pravo“, ko se bojujejo za dejansko, fizično uresničenje imena, s katerim označujejo to „ta pravo“ ali ko ljudje delijo z drugimi samega sebe in kruh, ko namreč kipenje svojega bitja podeljujejo drugim in sprejemajo njihove utripe; ko se kliče: Svoboda! in je to nerazumljiv notranji klic, ki kar sam od sebe privre na dan, ne da bi natančno vedeli njegov pomen. Ta boj je lastnina ljudskih množic sveta, ki so prešle v ustvarjanje skupnih dejanj in se o njih piše zgodovina Zemlje.

Gledališče se zavestno vključuje v ta boj, ki je življenje človeštva. V njem postane živo in si z njim napolni svoje življenje, da je tako nerazdružljivo z vsem. Gledališče je recimo neznana globinska sila, ki je lastna boju ljudskih množic in ki je tudi vsa bit, namreč vse. Nobena modrost ni tu dovolj modra in nobena izkušnja ni dovolj preizkušena. Človeku namreč ne ostane nič drugega, kot da gledališče dela po nerazumskem, čudežnem ključu, ki je ta neznana globinska sila in ki smo mi sami in ki je vse naokrog.

V gledališču se prikažejo demoni, ki so v teminah človekove notranjosti, da se jih zavemo in v udeleževanju teh demonov v predstavi osvobodimo, kakor so se ljudstva osvobajala duhov zla v kolektivnih obredih. Ko človek razkriva demoničnost in se odrešuje svojega demona imperializma, je to družbeni napredek in prispevek v vseljudskem boju; in človek sledi globinski sili, ki mu jo prikrivajo oče, mama, šola, profesor, politik in vsa družba, in ravna po njenem nerazumskem čudežnem ključu ter uveljavlja realnost življenja, proti kateremu deluje današnji imperializem in ki ga zatirajo duhovi polasčevanja, duhovi hierarhije, oblasti, duhovi vojašnic, zaporov, krivde, sramu in kazni, kajti ti duhovi, ki obvladujejo imperialističnega človeka, so očitne realizacije današnjega imperialističnega sveta. Za zmago življenja se bojujejo ljudske množice sveta, da bi živeli eden ob drugem po ključu življenja.

Gledališče je bojevnik v osvobodilni fronti vseljudskega boja.

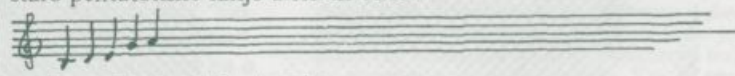
SAMO SIMČIČ

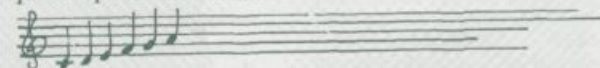
Blues

Blues je elementarna, posebna in določena forma jazza.¹ Če izzzavamo ritem, je morda najpomembnejši posamezni element bluesa, krik uporabljen, da bi priklical pozornost (holler), ki označuje sploh večino jazza.

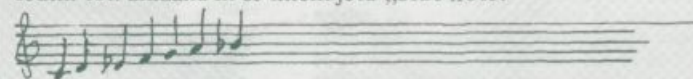
Ta krik je tesno povezan z melodiko bluesa, tako imenovani „blue note“ in ga je zelo težko definirati. Gotovo je, da ima izvor v črnski tradiciji – delovnih, kulturnih, obrednih pesmih. Melodično je blues prastaro pentatonsko linijo afriških čmcev

preko spritualne heksatonske

spojil z evropsko sedemtonsko melodično linijo tako, da je v bistvu kombiniral dve pentatonski skali. Glede na evropsko lestvico, sta tretji in sedmi ton znižana in se imenujeta „blue note.“

Harmonično je bil arhaični blues kompleksen in ni uporabljal evropske harmonije. Po besedah Big Bill Broonzyja pomeni... „peti pravi blues, ki sem se ga naučil v Missisipiju, iti nazaj v moj zvok in ne v pravilne akorde, ki jih glasbeniki zahtevajo od mene. Ti sploh ne igrajo pravega bluesa... blues se igra in poje na način, kot čutiš, in nihče ne čuti enako vsak dan...“² Tak blues je temeljil predvsem na petju počasnih, ritmiziranih linij različnih dolžin, ki so bile determinirane s temo (izrazom), ki jo je imel pevec v mislih, in različno dolgimi pavzami (izpolnjenimi s spremljajočim ritmom), določenimi s časom, ko si je pevec izmišljal novo temo (izraz).³ Ko je postal blues grupna glasba, je potreboval vnaprejšnji plan. Kot zunanjo obliko je prevzel dolžine in glavne proporce, izvirajoče iz evropske harmonije, ohranil pa je arhaično notranjo formo, prevzeto iz zahodnoafriške tradicije (verjetno delovne pesmi): vzorec klica in odgovaranja. S tem je ohranil tudi značilno trodelno obliko (namesto evropske dvo ali štiridelne). Danes bi prevladujočo 12 taktno shemo bluesa lahko zapisali takole:

Trem osnovnim harmonijam ustreza na tri dele razdeljeno besedilo:

I'm goin' down and lay my head on the railroad track,
I'm goin' down and lay my head on the railroad track,
When the train come along, I'm gonna snatch it back.

Grobo povedano poje pevec vsak verz malo več kot dva takta vsake harmonije, ostala dva takta napolni instrumentalna spremljava. Forma bluesa je zanimiva tudi literarno. Prva dva verza stopnjujeta dramatičnost teksta tako, da ima sklepni verz večji učinek.

Navzlic najrazličnejšim „modernizacijam“ bluesa je očitno dejstvo, da je kot specifična izrazna forma ohranil zvezo z najstarejšimi glasbenimi oblikami.

Sele vprašanje njegove zveze z obredno in delovno pesmijo, torej mitom in ritualom, bo lahko razrešilo bistvene probleme te specifične glasbene zvrsti, glasbenega žanra nasploh. Prav tako bo nujno vprašati, zakaj in kako se je „dogodila“ združitev arhaične oblike bluesa z evropsko glasbeno tradicijo. Ta zapis je le nepopolna informacija.

MILAN DEKLEVA

¹ Marshall Stearns: The Story of Jazz, Oxford University Press, 1956, 1958

J. E. Berendt, Das Jazzbuch, Knjiga o Jazzu, Mladost 1958

² William Broonzy, Big Bill Blues, London 1955

³ Wilder Hobson, American Jazz Music, New York 1939

Pričujoča Tribuna prinaša tekst K. H. Schlucka iz knjige „Uvod v filozofsko mišljenje“. Tekst je treba brati v kontekstu s prevodi iz iste knjige, ki so bili objavljeni v PROBLEMIH. V nekaterih prihodnjih številkih bo naš cenjeni list izmenično predstavljal misel K. Axelosa, W. Heisenberga in V. Schlucka.

K. H. SCHLUCK:

metafizika kot temeljna oblika filozofije

Pri pričujočem poizkusu ne smemo predpostavljati kakšnih naših predstav o metafiziki, kajti šele osnutek temeljne oblike filozofije razvije in osvetli, kaj metafizika je in zakaj ima filozofija obliko metafizike. Tudi ob tem poizkusu smo v srečnem položaju, da se lahko še enkrat poučimo pri Aristotelu. Aristotel je namreč v VI. knjigi svoje Metafizike odločilno določil bistveno obliko filozofije za celoten nadaljnji čas, tako da je potegnil filozofskemu mišljenju skrajne meje in ga tako pripeljal v določnost njegovega bistva. Omejujemo se na 1. poglavje te knjige in poudarjamo tudi tu samo tisto, kar je za uvod v filozofijo neogibno potrebno.

Filozofija poskuša spoznati prve začetke in vzroke bivajočega, kolikor je bivajoče: izpraša bivajoče; sprašuje po začetnih temeljih in vzrokih bivajočega; vprašanje se odraža na bivajoče kot bivajoče.

Kolikor ima filozofija opravka z vzroki in temelji, je znanost, vendar znanost, ki se od vseh drugih razlikuje. Vse druge znanosti se vzpostavijo tako, da omejijo pogled na določeno področje, da torej razpravljajo samo o nekem določenem bivajočem. Ne opazujejo kar bivajočega nasploh, ampak to ali ono bivajoče, pa tudi bivajoče, s katerim imajo opravka, ne opazujejo kot bivajoče. Tako obravnava matematika številke, ne vpraša pa, KAJ številke SO; naravoslovne znanosti obravnava naravno bivajoče, nobena od njih pa ne more reči, kaj naj bi bila narava kot taka. Znanosti same po sebi niso v položaju, pa tudi povoda nimajo za to, da bi spraševale po bistvu strokovnega področja, v katerem se raziskujejo giblje. Vprašanja: Kaj je narava? Kaj je zgodovina? Kaj je življenje? nastanejo šele tam, kjer se je pred tem prebudilo vprašanje: Kaj je bivajoče, kolikor je bivajoče in ne raje kaj drugega, namreč nebivajoče? Ker se pa znanosti vzpostavljajo ravno z omejitvijo pogleda na neko določeno področje bivajočega, ne pridejo nikoli v položaj, da bi vprašale, kaj naj bi bivajoče bilo. In zato tudi ne morejo postaviti pod to vprašanje bivajočega, s katerim se ukvarjajo. Zato se z znanstvenega načina spraševanja tega, po čemer sprašuje filozofija, sploh ne da razumeti. Znanosti ne le da ne morejo odgovoriti na filozofska vprašanja, vnaprej jim ostane zaprto celo, kaj je to, po čemer sprašuje filozofija. To od filozofije izprašano v področju znanosti ne postane niti vidno.

Sedaj velja določiti filozofijo kot to od vseh znanosti bistveno različno vedenje. Kakšno bistvo ima to vedenje? Cloveško ravnanje vodi trikratno vedenje:

1. o vedenju, ki vodi izdelovanje, obrtniško izdelovanje stvari za uporabo (tehne, $\tau\epsilon\chi\upsilon\nu\eta$).

Bivajočemu take vrste ni treba postaviti vprašanja, kako je bivajoče. Svoj vzrok ima vendar v človeku samem, v izdelujočem, ki vnaprej uvidi in zasnuje v umu to, kar naj bo izdelano;

2. vedenje, ki vodi prakso. Kar vrši prakso, ni ustvarjeno delo, ki obstaja po svojem ustvarjenju prosto po sebi, ampak Pravično, Pogumno, Pošteno, Dobro ali pa nasprotje tega, torej tako, ki zadeva človeka v Kako njegove lastne biti. Praksa ima svoj določujoči začetek v delujočem, namreč v njegovem namenu;

3. TEHNE in praksa se odigravata v področju pričujočega bivajočega. To po sebi kaže se in zato zmeraj že dogajajoče se imenuje PHYSIS, narava, narava. Po naravi bivajoče ni izdelano niti z vedenjem, niti ni dovršeno znanstveno-voljno, ampak je prisotno po samem sebi. Tudi čez to bivajoče se razprostira človekovo vedenje, vendar vedenje, ki ničesar ne izdeluje in dovršuje, ampak se zadovolji z razjasnitvijo bivajočega: to je teoretično vedenje. Na to zmeraj že obstajajoče, ker po sebi kaže se, je treba usmeriti vprašanje, preko česa je vendar to bivajoče, ki je, namreč vedno že obstajajoče. Vedenje o po naravi bivajočem se imenuje „fizika“ ($\tau\eta\ \phi\upsilon\sigma\iota\kappa\acute{\eta}\ \epsilon\pi\iota\sigma\tau\eta\mu\eta$).

Pod tem pa ni razumeti fizike v današnjem smislu, ampak filozofsko vedenje tega, kar je po naravi bivajoče.

Aristotel je spoznal prvi, da ima po naravi bivajoče svoj začetek v gibanju, pri čemer je gibanje razumeti v najširšem smislu kot nastanek in preminitev, rasteenje in pojemanje, sprememba in menjava prostora. Bistvo tega bivajočega mora biti zato v določujočem pogledu zaobseženo z gibanjem. Kar ima začetek v gibanju, stoji v možnostih Takega in Drugačnega, Tukaja in Tama, nasploh biti in nebiti. Vzrok zato je snov (HYLE, $\psi\alpha\lambda\eta$).

To Kar-to-je, bistvo po naravi bivajočega, se je zato že zmeraj sestavljalo s snovjo v enost. To kar-to-je, se imenuje tudi EIDOS ($\epsilon\acute{\iota}\delta\omicron\varsigma$),

bistven izgled, pogled kaj-biti. Po naravi bivajoče ima torej dva temelja, preko katerih je bivajoče: to Kar-to-je, bistvo, eidos in snov. Oba obvladujeta po naravi bivajoče kot njegova določujoča temelja. Kaj pa torej tvori pravo bit na takem bivajočem? Eidos, pogled tega, kar to je, ali snov, temelj možnosti gibanja? Jasno je: v navadnem pogledu na po naravi bivajoče se to vprašanje ne more odločiti. Preko česa je to bivajoče bivajoče, ostane odprto.

Konkretna izdelava filozofskega temeljnega vprašanja torej postavlja mišljenje v posebno težavo. Vprašanja: preko česa je bivajoče bivajoče? ne moremo enostavno postaviti in nato nanj odgovoriti. Vprašljivo postane bolj: katero bivajoče naj fungira kot vprašano? To bivajoče mora biti takšno, da se da iz njega enosmiselno izvzeti to, po čemer je bivajoče. Vendar nudi po naravi bivajoče zaradi gibanja, v katerem se stalno mudi, dvojni pogled oblike in snovi. In tako z ozirom na naravno bivajoče ni moč dognati, v čem obstaja njegova lastna bit. Naravo lahko ontološko razložimo prav tako glede na obliko kot tudi glede na snov. Daje povod za nasprotujoča si dojetja: če imamo snovno na njej kot pravo bivajoče, nastane filozofski materializem, pa naj bo bistvo snovi še tako različno določeno. Če pa imamo nasprotno za pravo bit narave bistvene zore, takozvane ideje, nastane idealizem, pri katerem se vprašamo, če je sploh zmožen ugledati bit naravnega. Je na obliko zvedena narava že narava, kot se kaže in izkazuje sama po sebi? Očitno ne. Videti je, da pojasnitev po naravi bivajočega iz zdej odpravlja prav to, kar naj bi bilo pojasnjeno. Ali pa dodajo malo zadovoljujočo pojasnitev, da seveda ne obstaja bit narave v čistih idejah, ampak v snovno-čutno zamagljenih idejah. Toda če ta pojasnitev ni zadovoljujoča, ali ne obstaja potem bistvo narave izključno in samo v snovi? Narava dopusti, da se pojavita dve nasprotni smeri razlage, ki vodita k dvema temeljnima stališčema, ki pa sta obe videti nezadovoljivi.

Vsekakor se pri določnejši izdelavi pojma filozofske znanosti izkaže, da ni dognano, katero bivajoče je treba poprašati po temeljih in vzrokih biti. To razmerje prinaša v filozofijo neko lastno problematiko, ki določujoče sodoloča izoblikovanje filozofije v metafiziko.

Vzrok, da pusti pogled na naravo neodločeno vprašanje, kaj na njej tvori pravo bit, je v tem, da določa gibanje bit po naravi bivajočega. Šlo bi torej zato, da bi dobili v pogled negibajočo bit, torej tako, ki je, kar je in kakor je – brez možnosti spremembe. Ali v območju vedenja obstaja tako bivajoče? Da, matematično. Torej je enostavno vzeti matematično za eksemplarično bivajoče in mu odvzeti to, v čemer obstaja bit. V resnici je matematičnemu lastna negibljivost in zato svoboda od snovi, ki je temelj možnosti gibanja. Toda ali je matematično tudi nekaj, kar je prisotno po samem sebi? 2 jabolki, 2 stola, 2 hiši STA, kaj pa dvojka? Ali je tudi enostavno prisotna? Ima matematično od stvari ločeno bit? Gotovo, matematika obravnava številke kot ločene, kajti opravka ima vendar z odnosi, v katerih stojijo številke čisto kot številke. Toda če tematizira matematika številka v njihovih čistih odnosih in dela to v skladu s svojim raziskovalnim namenom tudi po pravici, se vendar vpraša, če pripada matematičnemu tudi bit-po-sebi. O tem se matematika sama ne more izreči, kajti številke ali elemente, iz katerih se konstruirajo, jemlje kot dane, torej kot bivajoče, ne da bi vprašala po načinu njihove biti, odgovarjajoč svojemu bistvu kot znanosti.

Tako je pač matematičnemu lastna nespregledljiva določnost tistega, kar je, a nejasno ostane, če ostaja na njem samem in po sebi, če namreč ne potrebuje podlage, brez katere ne more biti, nečesa kot naravne stvari. Če bi filozofija nepregledano vzela matematično za eksemplarično bivajoče, bi lahko zašla v zmoto – če matematično sploh ne bi obstajalo ločeno za sebe, ampak bi ga kot ločenega gledali le matematiki. Šele, ko je razjasnjeno, v čem obstoja „bivajoče“, se lahko odloči, koliko pripada matematičnemu bit in katere vrste je ta bit. Vkljub temu nudi matematika filozofiji nekaj neizogibnega: daje nasploh vpogled o negibnem. Bivajoče pusti gledati iz značaja takoin-nič-drugeče.

Iščemo vzroke in temelje, ki določijo bivajoče za tako. Vprašanje, po čem je bivajoče, preide v območje tehničnega in praktičnega vedenja. Po naravi bivajoče je pričujoče po samem sebi in mora biti zato izprašano, po čemer vendar je to, kar samo je. Izprašanemu mora biti lasten značaj obstoja po samem sebi. Takšno bivajoče nam daje

narava. Toda skozi vprašanje, po čem je vendar po naravi bivajoče, se odpreta nasprotujoča si pogleda, namreč snov in oblika. Po obeh je to naravno bivajoče. Kajti oblika tvori to, kar je vsaka stvar kot taka, njeno bistvo. Toda ker je v gibanju, mu pripada prav tako nujno snov. Po naravi bivajoče je namreč po samem sebi bivajoče, toda zaradi svojega dvojnega značaja mu ni treba dati pojasnila o tem, kaj vendar je, kolikor je bivajoče. To Kar-to-je, je z nerazdružno enostjo povezano s snovjo. Matematično daje pogled negibnega, a v temi ostane, katere vrste biti je. Ti premisleki pravkar označujejo rešitev naloge: Kar in po čemer je bivajoče bivajoče, se lahko odvzame le takemu, kar je tako negibajoče, kot tudi obstaja ločeno samo zase. Takšno bivajoče je Vedno – trajajoče ($\alpha\lambda\epsilon\iota\omicron\varsigma$)

Po naravi bivajoče nastane in izgine, biva le prehodno. Matematično je videti nekaj vedno bivajočega. Toda ta dozdevek je gol videz; kajti sprašuje se, če nima temelja v nekem drugem bivajočem, namreč v naravi, brez katere morda ne bi moglo obstajati. Če naj bi se tako obnašalo, bi matematično kljub svoji nespremenljivosti ne bilo vedno bivajoče. Tisto vedno bivajoče, ki le razjasnjuje, kaj in preko česa je bivajoče bivajoče, mora biti prav tako negibno, kakor tudi obstajati prosto samo zase. Vprašanje pa je samo, če nekaj takega sploh obstaja. Negativno je gotovo: to bivajoče ne bi bilo niti po naravi, niti matematično bistvena vrsta. Toda ali ni s tema dvema področjema izčrpano vse bivajoče, po eni strani z matematičnim, po drugi pa z naravo in vsem, kar na njej temelji. Jasno je toliko: če naj obstaja neko tako odlično bivajoče, potem vsekakor ni za nas enostavno razodeto, kot matematično in naravno z vsem, kar to nosi, izgotovljene stvari in dejanja ljudi. Do njega ne bi imeli dostopa, v vsakem oziru bi nam ostalo zaprto, tako da ne bi niti mogli reči: Je – če se ne razglašna na nek način v nam očitnem. Aristotel pa pokaže, da se nam tisto odlično bivajoče razglašna v tem, kar nam je očitno, in sicer na sledeči način:

Vzrok je to, kar je povzročeno, največkrat kot samo. Toliko povzročeno vedno razglašna svoj vzrok. Sedaj se vpraša: ali obstaja znotraj nam očitnega nekaj vedno bivajočega? Ker je matematično izločeno – kajti ni jasno, če obstaja samo po sebi – se vprašanje usmeri na naravo. Biti po naravi pomeni: biti v gibanju. Vendar je na naravi vsekakor nekaj vedno trajajočega, namreč gibanje samo. Gibanje pa ni po sebi, ampak je kot V-gibanju-biti nekega bivajočega. Če pa je gibanje vedno, potem mora biti znotraj narave tudi bivajoče, ki je vedno. Aristotel opazi to vedno bivajoče v ozvezdijih, vendar to ni odločilno. Za kar gre, je dosti bolj uvid, da je narava samo takrat narava, če je v njej vedno bivajoče. To vedno bivajoče je kot nekaj naravnega tudi vedno v gibanju. To gibanje zahteva nek temelj, nek vzrok. Temelj, vzrok vedno bivajočega, je kot ono samo vedno bivajoče. Ne potrebuje drugega temelja, ker je sam prvi in zadnji temelj. Torej je tudi negiben. Kajti če bi bil v gibanju, bi temeljil na nekem temelju, in ne bi bil temelj kot sam.

In tako bi se pokazalo neko bivajoče, ki obstaja pav tako po sebi kot na samem sebi, ki je prav tako prosto vsake spremembe in je torej negibno. To bivajoče kaže v vsakem pogledu, kaj je bivajoče kot bivajoče. Pot do njega vodi preko nekega nam očitnega vedno bivajočega, ki kaže po sebi na temelj svoje večne biti, ki je kot tak sam vedno bivajoče. Toda ta pot k temu kot samemu vedno bivajočemu vodi preko naravnega, ker to kot negibno ni to, kar je, v skupni biti s snovjo. Če imenujemo vedenje o naravnem fizika, potem bi lahko spoznanje tega najvišjega bivajočega po pravici imenovali metafizika. Dalje je naravno bivajoče čutno prisotno ($\alpha\lambda\epsilon\iota\omicron\varsigma\ \psi\eta\tau\acute{\omicron}\nu\varsigma$),

nasprotno pa kot samo vedno bivajoče nadčutno prisotno ($\nu\omicron\eta\tau\acute{\omicron}\nu\varsigma$)

zato spoznavno le v čistem mišljenju. Aristotel dodaja: Bistveni način tega kot samega vedno bivajočega je božansko, kajti kje naj ima božansko prisotnost, če ne v bivajočem tega bistvenega načina? (Met. VI, 1026 a 19 f.). Kolikor se loti filozofija tega, da bi povedala, kaj je to božansko, je teologija. Torej je metafizika teološka in teologija metafizična.

Filozofija je bistveno metafizika: izhaja iz narave in prehaja skozi njo, preko nje in ven k spoznanju bivajočega, ki je kot temelj vedno bivajočega v naravi na samem sebi vedno bivajoče, božansko.

Akademski ples kemikov z brucovanjem bo v četrtek, 10. decembra 1970, v Festivalni dvorani. Igral bo ansambel Dehors. Vabljeni!

Sedaj pa se vzdigne težak problem, ki se tiče znanstvenega značaja filozofije. Filozofija kot znanost o bivajočem kot takim stremi po spoznanju najvišjega bivajočega. Toda to najvišje bivajoče vendar po svoje predstavlja področje bivajočega v celoti, pa čeprav najvišjega. Kot znanost o najvišjem je filozofija tudi najvišja znanost ali v zaporednosti prva znanost. Toda kako se to prilaga nje-nemu značaju kot znanosti o bivajočem kot takim? Kot znanost o bivajočem kot takim se odlikuje v tem, da je odprta celoti tega, kar je, in zato ni omejena na neko določeno področje. Toda kot najvišja znanost o najvišjem bivajočem je omejena na neko področje znotraj celote, namreč: na bistveno področje božanskega, najbolj bivajočega bivajočega. Videti je, da je tako filozofija izgubila svojo odliko, da ima za temelj celoto tega, kar je. Kakšen je odnos vedenja o bivajočem kot takim do vedenja najvišjega bivajočega? Kakšen je odnos ontologije in metafizične teologije? Je ena drugi nadrejena? Sta uvrščeni ena zraven druge? Sta v razmerju vzroka in posledice? Aristotelov odgovor na vprašanje o odnosu med ontologijo in metafizično teologijo prehaja vse te poskuse rešitve. S skrivnostno povezavo reče: Obe sta isto – odgovor, ki ni bil presežen, ki so ga veliki nasledniki Aristotela vedno le s težavo dohiteli, ker je z didaktičnimi motivi določene sistematika, ki se je pričela že kmalu po Aristotelu, vedno zakrivala in zatemnjevala filozofiji njeno bistveno enotnost.

Ontologija in metafizična teologija sta isto, to ne pomeni, da sta neka enostavna enost z različnimi imeni, ampak sta samo iz svoje izvorne skupine pripadnosti, kar sta. Aristotel pojasnjuje to razmerje na matematičnih znanostih. Matematične so vse z matematiko sodoločene znanosti, na primer astronomija, nauk o harmoniji, optika, v novem veku celo fizika ter v njej utemeljene kemija, biologija, medicina itd. Kolikor so te znanosti skupno matematične, jim je matematika vsem skupna. Toda matematika je tudi sama znanost, znanost o odnosih čistih velikosti kot takih. Matematika je znotraj matematičnih znanosti najbolj dovršena; kajti druge znanosti pridobijo svoja spoznanja šele ob prehodu skozi spoznanje matematičnega kot takega. Matematika se giblje v določenem področju stvarnosti znotraj celote matematičnih znanosti. Toda znanost o najvišjem matematičnem področju stvarnosti je obenem skupna vsem drugim znanostim. Da je matematika skupna vsem drugim znanostim, ne nasprotuje dejstvu, da pripada nekemu določenemu področju stvarnosti, namreč področju čistih razmerij velikosti kot takih. Bolj je tu prva po razvrstitvi, ker je prva, vsem ostalim skupna. Kajti druga področja stvarnosti so obenem spremenjena razmerja velikosti: razmerja velikosti gibanj, tonskih razmakov itd. V skladu s tem se obnaša tudi v filozofiji:

Bivajoče, ki je prisotno po sebi, se imenuje grško *ousia*. Na način *ousie* je naravno bivajoče. To pa ne more pojasniti, v čem leži njegov značaj *ousie*, v *eidosu* ali v snovi. Če ne bi obstajala *ousia* izven in poleg tega, kar je po naravi, bi bila seveda znanost o naravi prva znanost. Vsekakor bi ostalo potem tudi vedno neodločeno, v čem obstaja prava bit bivajočega. Če pa obstaja neka negibljiva *ousia*, je njej ustrezajoča znanost vrsto višja kot znanost o naravi in je zato prva znanost. Kajti negibljiva *ousia* obstaja na en način po sami sebi kot po naravi bivajoče, nato pa ji je lastna nasproti temu neka bistvena prednost: je prosta gibanja in zato k njeni biti ne spada možnost – biti-tudi-drugače-in-tudi-ne-biti. Je bivajoča in samo bivajoča brez vsake vrste nič. Bit prinese čisto v prisotnost. Tej *ousii* se šele da odvzeti to, kar pomeni bit v polnem smislu. Zato je znanost o najvišjem bivajočem najvišje uvrščena znanost. In če je prva, je tudi tista, ki opazuje bivajoče nasploh, če je bivajoče. Zaradi česa? V negibni *ousii* je prisotno v popolni prezenci to, kar je bivajoče. Zato lahko spoznamo šele ob pogledu nanjo, do kam in koliko je ostalo bivajoče bivajoče. Kot so področja matematično določenih znanosti obenem spremembe čistih razmerij velikosti v snovnem, tako predstavlja vse ostalo bivajoče spremembe biti, katere čista prezenca je najvišje bivajoče. To bivajoče ne le da ni nad vsem, ampak se odlikuje v tem, da je samo prisotnost biti, polna prezenca tega, kar je bivajoče, kolikor je bivajoče. Tako torej mora biti ontologija znanost o bivajočem kot takim, metafizika in metafizična teologija, če hoče ustrezati svoji zahtevi.

Naredimo takoj preizkus: Filozofska znanost o naravi spozna, da je naravno bivajoče vedno bivajoče iz dveh vzrokov, iz *eidosu* in snovi, ki se nahajata v njem vedno skupaj. Dalje je to *ousia*, po sebi samem prisotno. Toda kot kaj je naravno *ousia*? Kot *eidos* ali kot snov? Če tvori snov bistvo narave, bi to pomenilo: tisto, iz česar stvari nazadnje obstajajo, elementarno, tvori na naravi pravo bit. Nasprotno pa so oblike, naravne vrste, manj bivajoča, obenem le prehodna stanja, sestave, v katerih le prehodno obstane resnično bivajoče, elementarno, ne da bi se nanje vezalo. Bivajoče na naravi je nevezano, brezmerno, brezmejno, brez zakona vladajoče. In tudi človek uspeva znotraj bivajočega le takrat, če prevzame bistveni način te narave in

vzame mere, pravila, zakone le prehodno ne da bi se v svojem najbolj lastnem vezal nanje.

Spoznanje bivajočega, ki predstavlja bit samo, pripelje vprašanje po pravi biti narave do odločitve: negibno je v polnem smislu bivajoče. Torej naredi tisto, kar je na njem negibno, naravno za bivajoče v pravem smislu. To pa ni snov, ki je prav temelj za Tako-in-tudi-drugače, ampak Kar-to-je, *eidos*, bistveni načini, na primer načini živega. Tega spoznanja fizika po sebi ne more dati, kajti v naravnem se nahajata oblika in snov vedno skupaj.

To pa spet ne pomeni, da ima narava svojo bit samo v *eide*, vse ostalo pa je nekaj nebivajočega. To bi spet dalo tisti platonizem, ki reducira bit narave na ideje. Bolj imajo *eide* narave, bistveni načini, nujno svoj obstoj v snovi kot temelju možnosti biti-v-gibanju. Naravno je po svoji biti v gibanju, njegovo bistvo je sodoločeno z gibanjem. Kaj je torej naravno bivajoče kot bivajoče? Je snov, t. j. elementarno, na katerem so oblike le prehodna stanja, ali pa je naravno bivajoče kot v snovi pričujoče oblike?

Odgovor na to vprašanje da šele metafizika. Pogledi na bivajoče, ki bit čisto reprezentira, nam da spoznati: naravno je bivajoče, ki to je, kot v snovi prisotne oblike. Bistvo narave pa je oblika, toda vedno oblika takega, ki je v gibanju, ki se pojavlja, raste in izginja. In s tem je padla odločitev o tem, kaj je po naravi bivajoče. Šele prehod čez njo osvetli naravo v spremstvu njene biti: da je v snovi pričujoča oblika.

Medtem pa se bistva narave ne da nekako deducirati iz metafizike: da je temeljni značaj narave bit-po-sebi-v-gibanju, metafizika pa sebe ne more narediti za vidno. Tega je bolj zmožna ravno fizika. Fizika spozna naravo kot gibljivo. Kaj pa je to gibljivo kot bivajoče, pove metafizika. Šele metafizika prinese fiziki njeno stvar kot bivajoče, ki je bistveno.

Se eno vprašanje manjka: znanost, ki sprašuje: kaj je bivajoče? stremi po vzrokih in temeljih, po katerih je bivajoče bivajoče. Da bi obsegla bivajoče kot bivajoče, mora pogledati na najvišje bivajoče. Toda v tem območju sploh ni bilo več govora o vzrokih in temeljih. Vedno smo rekli le: to je bivajoče, ki je pričujočnost biti same. Kje so tu vzroki in temelji? Toda to bivajoče je vendar kot samo vedno bivajoče in zaradi tega temelj za to, kar je v naravi vedno bivajoče. Vedno bivajoče v naravi pa je s svoje strani temelj zato, da je narava narava. Narava, vzeta v celotnem obsegu svojega področja, je vse noseče področje temelja. In tako bi se vendar našel v najvišjem bivajočem zadnji temelj, po katerem je vse bivajoče sploh bivajoče.

Sedaj smo spoznali temeljno obliko filozofije, kot jo je zasnoval Aristotel v izdelavi in razvitju vprašanja: Kaj je bivajoče? in kot je ostala merodajno vtisnjena vsem njemu sledečim mislecem. Filozofija sledi vprašanju: Kaj je bivajoče? V tem ko izhaja od tega, kar se nahaja že po sebi in tako obstaja, od narave, in prehaja skozi bistvo tega bivajočega in preko njega, v tem ko zajame matematično kot spoznanje najbolj bivajočega bivajočega, v katerega luči so šele kaže drugo bivajoče kot bivajoče, ki je. Mi smo tu predstavili obliko metafizike v njenem temeljnem orisu in narisu. Toda na tej poti so stadiji, postanki, odkloni, razgledi, težave, da, brezpotja, ki vedno znova zahtevajo pomisleke. Nekateri od teh težav in odklonov smo dobili na vpogled, čeprav samo od daleč.

Pri tem orisu temeljne oblike filozofije pa ni bilo več govora o resnici. Zares ne, a morda zato ne, ker je pač ni potreboval. Kajti: kaj je tisto, kar dovršuje filozofija, če dopusti, da pride izhajajoč iz najvišjega bivajočega drugo bivajoče v luč njegove biti? Kaj je to drugega kot razkritje bivajočega v celoti, kolikor je bivajoče? In tako dovršuje filozofija kot metafizika resnico o bivajočem kot

takem in v celoti. Kolikor pa je človek vendar določen v svojem bistvu s tem, da ima odnos do celote bivajočega, pa metafizika vendar postavi človeka v resnico o bivajočem v celoti, tako da metafizika dovršuje, upravlja in ohranja to resnico za človeka.

Iz vprašanja: Kaj je bivajoče? Ne izvirajo le vsa druga filozofska vprašanja, iz njega izvirata v prvi vrsti Od-kod in Kako kot taka. Iz njega izvira teoretični odnos človeka do sveta. Šele tam, kjer izvira Od-kod in Kako kot taka, ima lahko človek skrb za vedenje kot tako mu lahko je za vedenje, mu lahko postane hotenje po vedenju za temeljni gon njegove tubiti. Šele tam, kjer stopita Od-kod in Kako pred človeka, postane možen tisti odnos do sveta, ki ga imenujemo znanstven, in ki je bil naložen evropskemu človeštvu, da ga prevzame, ko je izstopilo bivajoče v svoji sprašljivosti proti niču in je človeka prisililo k vprašanju: Kaj je bivajoče? To se je prvič zgodilo v tubiti Grkov, utemeljiteljev naše zgodovine v njeni sreči in nesreči.

Tako smo, dozvedno ob strani, uprli pogled na genezo znanosti in znanstvenega spraševanja nasploh. Taki pogledi, ki se nudijo dozvedno ob strani, se v filozofiji često dogajajo. Vendar se odprejo le tedaj, če stvar filozofije vztrajno zasledujemo.

Prvi vpogled v izvor evropskega vedenja znanosti se nam postavi pri zametku temeljne oblike filozofije kot ontologije in metafizike. Ostanimo še malo ob tem spoznanju z ozirom na to, da se nam danes v poudarjenem smislu predstavlja to, kar je dejansko, ravno v znanostih. Vprašanje: Kaj je bivajoče? se vzbudi v trenutku, ko obenem vstane bivajoče proti niču in se tako predstavi kot bivajoče, t. j. kot tako, ki je, in ne, ki ni. S tem, da se vzdigne proti niču, silí v vprašanje, kaj torej je to bivajoče, t. j., preko česa vendar je, kar je, namreč bivajoče in ne nebivajoče. Tako prispe bivajoče nasploh v vprašanje po svojem preko česa, od kod, iz česa, zakaj, torej v vprašanje po svojih vzrokih in temeljih. Preko česa in zakaj kot taka zahtevata človeka v oziru na bivajoče. Iskanje in spraševanje po vzrokih in temeljih je gon po vedenju.

Dalje pade prva odločitev o tem, po čemer se pravzaprav Platonovo mišljenje sprašuje v vprašanju: Kaj je bivajoče? To, kar je bivajoče, je to Kar-to-je, enotno bistveno mnogoteroga. To, kar je neka stvar, omeji ta stvar sama na sebi, tako da je ta stvar in nobena druga. Bivajoče, z ozirom na katerega se sprašuje, kaj je, se zato razčlenjuje tudi že v medsebojno razmejena in omejena področja kot možna področja vedenja, po katerem teži. Vzrok mnogoterosti vedenja v smislu znanosti je v načinu, kako se opazuje bivajoče, namreč z ozirom na njegovo bistvo v smislu Kar-to-je. Kako pa pride Platon do tega, da išče bit bivajočega v njegovi kar-biti (Was-sein), t. j. v njegovi bistveni omejitvi? Tudi ta odločitev izvira iz vodečega temeljnega vprašanja. Vprašanje: Kaj je bivajoče? omejuje bivajoče proti niču, ga omejuje proti sebi samemu in ga obmejuje. Ta bivajoče proti niču omejujoča meja je bit. Meja, grško izkušena in mišljena, ne pomeni tega, pri čemer se nekaj neha, ampak obratno: vsaka stvar začne bivati šele s svojo mejo in iz nje. Zato tudi že od vsega začetka naletimo na pojem meje pri grških filozofih. Meja obvaruje bivajoče pred tem, da bi se izgubilo v nič: rešuje bivajoče v njegovo bistvo. Vendar pa se bivajoče ne postavlja kot enostavno eno, ampak kot nepregledna mnogoterost prisotnega. Bivajoče kot polnost vsega prisotnega se zato spozna kot bivajoče v tem, ko je eno razmejeno nasproti drugemu. To, kar razmejuje bivajoče proti bivajočemu in tako omeji vsako stvar nase, je to Kar-to-je. Zato velja povsod zajeti to Kar-to-je in tako spoznati vsako stvar kot njo samo. Platon je razložil v dialogu Sofist, da je vsaka stvar to bivajoče le preko tega, da ni drugo, tako da bistveno pripada celo nebit v smislu drugače-ne-biti, biti vsakega bivajočega.

gledališče pupilije ferkeverk

pripravlja novo predstavo, zato vabi k sodelovanju

- filmske, gledališke in televizijske igralce,
- glasbenike in vokalne soliste,
- likovnike,
- modne kreatorje,
- manekenke in manekene,
- fotomodele,

PREDVSEM PA VSE MLADE LJUBITELJE MODERNEGA GLEDALIŠKEGA IZRAZA. Informativni sestanek bo v ponedeljek, 14. decembra (in v torek, 15. decembra), ob 18. uri v prostorih uredništva revije **PROBLEMI**, Soteska 10 (za restavracijo Koper v Gradišču).

20. decembra ob 10. uri dopoldne bo v ljubljanskem parku TIVOLI (pred Bakhusom) premiera nove

**SUPERMOTORIČNE POEZIJE
MIROSLAVA SLANE-MONOSA**

Sodelovali bodo študentje **AKADEMIJE ZA GLEDALIŠČE, TELEVIIZIJO IN FILM.**

Vidimo torej, kako se artikulira iskano vedenje o tem, kaj je bivajoče, v mnogoterost znanosti. Glavne točke tega preudarka lahko zberemo takole.

Šele tam in samo tam, kjer vstane bivajoče proti nič, se postavlja človeku v oziru na to vprašanje, kaj in kako to je. To vprašanje je torej izvor preko-česa in zakaja sploh, izvor vedenja o bistvu samega.

To, po čemer bivajoče je, je omejujoča razmejitiv.

Bivajoče se predstavlja kot vse mnogoterosti prisotnega. Spoznano je skozi razmejitveni dvig enega ob drugem. Kar pa omejuje bivajoče na bivajoče samo, tako da je to in ne katero drugo, je to Kar-to-je.

Tako zraste iz vodečega vprašanja: Kaj je bivajoče? po omejenih področjih se artikulirajoče vedenje, mnogoterost znanosti. Danes vladajoča specializacija, pripoznana v svoji nepriljudnosti in obenem vedno znova obtoževana – ena od mnogih vrst razkola, ki označuje modernega človeka – ima zadnji izvor v vedenju omogočujočem temeljnem in vodilnem vprašanju: Kaj je bivajoče? Z njo se začnjenja z vedenjem opremljena evropska zgodovina. To vprašanje pa izvira v tem, da se bivajoče vzdigne proti nič in se postavi v vprašanje kot bivajoče. Kako je s tem dogodkom? Na njegovo bistvo se sploh ne zanesemo, in to tako, da ne moremo niti vedeti, na kakšen način lahko to sprašujemo. Ta dogodek ni samo bivajoče ali neko bivajoče med drugimi, a vendar ni nič, ampak nekaj zelo bistvenega, kar se dogaja z bivajočim in s človekom: bivajoče se vzdigne v vprašljivost svojega bistva, človeku pa je naloženo vprašanje, kaj je bivajoče. Človek je postavljen v temeljno potezo gona po vedenju.

Če pa ta dogodek ni bivajoče samo, ostane zaprti tudi vprašanje: Kaj je bivajoče? In ker je metafizika razvitega tega vprašanja, ostane dogodek zaprti vsej metafiziki. Toda iz tega dogodka izvira filozofija. Ali to ne pomeni, da filozofija ne more poznati svojega lastnega bistvenega izvora, da ostane filozofija sami sebi neznan uganke? In ali naj ne pripelje uvod v filozofijo predvsem do te uganke? Ali ni dokončno omajana sama po sebi razumljiva predstava o filozofiji kot izobrazbeni dobrini, in ali se ne kaže njena breztemeljna zastrtost, če je filozofija uganke, ki sama sebe ne pozna?

Toda v glavnem že imamo možnost, da bi to uganke raziskali. Še stojimo v fazi prve polastitve tistega, kar pravi filozofija sama o sebi in kot je zasnovala lastno temeljno obliko. Dogodek sam, iz katerega izvira, še ostaja nemišljen in neizrečen. Morda bomo v teku naših izvajanj vendar naleteli na to uganke.

Spoznali in razjasnili smo pet določil, v katere zajema filozofija svoje lastno bistvo. Dalje smo spoznali in videli temeljno obliko filozofije, kako izvira iz njenega vodilnega vprašanja vedenje in njegova artikulacija v množstvo znanosti, in končno smo sprejeli prvo opozorilo na bistveni izvor filozofije, ki mu sedaj seveda še ne moremo slediti. Filozofijo smo osvobodili videza samoumevnosti in zagledal nekaj njenega vprašljivega bistva.

Po svoji enostavni temeljni potezi je filozofija kot odločitev vprašanja: Kaj je bivajoče? Metafizika: pot skozi v svojem bistvu določujoče, po sebi kaže se in dogajajoče se kot prehod k spoznanju po sebi vedno bivajočega in zato najbolj bivajočega bivajočega, v čigar luči šele se vse drugo kaže kot bivajoče, kar to je, pred čemer je narava kot v snovi pričujoča oblika.

Filozofija kot razlaga metafizičnega vprašanja: Po čem je bivajoče bivajoče? ima obliko gibanja. Filozofija opravi dvakratni prehod: od pričujočega k bistvu in od tam k prvemu temelju biti vsega bivajočega. Ta prehod lahko imenujemo s poznejšim imenom „transcendenco“. Toda to transcendirajoče gibanje metafizike vsebuje v sebi možnost nasprotnega gibanja, ki se pojavi najprej kot materializem. Pod tem razumemo miselno smer, v skladu s katero se išče pravo bivajoče samo v v-temelju-ležečem, v elementarnem. To smer gibanja lahko imenujemo metafizična rescendenco. Rescendirajoči materializem doseže svojo metafizično nepogojenost v nauku marksizma, ki prehaja neposredno v politično prakso in je zato postal svetovno zgodovinsko delujoč.

Vendar se bo pokazalo, da ni treba, da bi bila rescendenco na vsak način materialistična, nasprotno: materializem je zakritje prave rescendence. Ta stopi v svoji resnici na svetlo šele v končnem in dopolnjujočem se stadiju metafizike: v filozofiji Nietzscheja s svojo potjo nazaj k dejstvu življenja in v pesništvo Rilkeja. V zgodovinskem končnem stadiju metafizike se preobrne transcendenco v rescendenco, tako da izgine razlika med transcendenco in rescendenco in z njo izgube svoje razčlenjujočo moč in veznost vse z metafiziko postavljene razlike. Kaj to pomeni, bomo morali vprašati ob danem času.

Iz metafizične temeljne oblike filozofije pa zraščeta naslednji vprašanji:

1. Je to, kar se predstavlja v modernih naravoslovnih znanostih kot narava, v snovi pričujoča oblika? Nihče ne more potrditi, da se tako obnaša. To je bilo, pravimo bolj dojemanje narave v antiki in v srednjem veku.

2. Kje je danes metafizika, v katere luči se predvsem pojavi narava v svoji biti? Nikjer ne vidimo, da bi bile naravoslovne znanosti zaobsežene z metafiziko, ki bi jim nudila po njih iznajdeno kot bivajoče, ki je. Naravoslovne znanosti so se bolj oprle na metode, ki so jih same razvile, ki jih lahko same vsak čas preizkusijo in revidirajo. Te znanosti dopuščajo metafiziko v najboljšem primeru še kot dostavbo in pristavbo ali nadstavbo, t. j. v temelju le še kot ideologijo, kolikor ostaja tu metafizično mišljenje še odvisno od vsakokratnega raziskovalnega in problemskega stanja znanosti, ki velja kot dejstveno, kot dejansko. Metafizika ni vedenje, ampak prej tolmačenje in raztolmačenje že od prej zagotovljenih spoznanj, mišljenje, ki prispe že v bližino pesništva, nekakšna vrsta pojmovnega pesnjenja.

To je položaj, v katerem se zdaj nahaja metafizika, temeljna oblika filozofije, označen vnaprej in le v nekaterih potezah. Že samo zato ne moremo brez nadaljnjega enostavno prevzeti vodilne zasnove filozofije in izročila. Če namreč to storimo, se približamo nevarnosti, da ostanemo za tem, kar je. Kajti to, kar je sedaj, je bistveno sodoločeno s tem, kar se predstavlja v naravoslovnih znanostih kot dejansko, to pa ni naravno bivajoče, ki se kaže v svojem bistvu šele v luči najvišjega metafizičnega spoznanja. Znanosti so tembolj označene s svojsko nepotrebno metafiziko in dopuščajo vse metafizike v temelju samo še kot ideologije. Sedaj pa naj nas pred to, kar je, privede še naš uvod v filozofijo. Zato nas naše razgledovanje vodi k naslednjem vprašanju: Kaj je to, kar je videti, da ne potrebuje metafizike, kot tudi ne tega, kar se predstavlja v znanostih kot dejansko? In če se tako odnaša na znanosti, kaj je potem z metafiziko? Ali je postala kot znanost o bivajočem odvečna? In če je tako, kako je potem s filozofijo? Gre filozofija h koncu? Ali pa je celo že dokončana – kot vedenje, v katerega luči se šele pojavi bivajoče v svojem bistvu?

Če hočemo ta vprašanja zasledovati tako, da bi enostavno nadaljevali filozofijo v sedanjem stilu, bi nam sicer predmeti ne izpadli, toda pustili bi neizpolnjen najbolj elementaren pogoj filozofiranja, namreč, da je misleče primerno temu, kar je. Tu se nam vsiljuje mnogo vprašanj. Najprej se usmerimo na tisto, ki je najbliže: Kaj je to, kar se predstavlja v naravnih znanostih kot to, kar je narava, vendar tako, da te znanosti več ne potrebujejo metafizike? In kako je potem z metafiziko, temeljno obliko filozofije?

Lahko je spregledati: da bi prišli do tega vprašanja, nam je potreben pogled v razmerje metafizike do novodobne znanosti. Tak vpogled nam nudi na primer Kantova filozofija, ki med drugim premišluje o temeljih novodobne znanosti glede na to, v katerih mejah jih mišljenje sili v metafiziko. Lahko bi tudi zasledovali Descartesovo utemeljitev novodobne znanosti v metodi, ki jo je razložil v „Regulae ad directionem ingenii“. Fichtejeva razprava „Pojem nauka o znanosti“ daje važne zaključke o novodobnem razmerju filozofije in znanosti. Predvsem pa moramo spomniti na Nietzschejevo kritiko pojma spoznavne resnice, posebno na 3. knjigo „Volje do moči“.

Vse te poti in še mnoge druge, ki bi po njih tu lahko šli, bi nas vsekakor pripeljale v neko določeno filozofijo. Uvod v filozofsko mišljenje zato ne more po vseh teh poteh.

Namesto tega izberimo raje lastno pot, ki mora seveda ostati pomoč v sili. Če pa smo si svesti, da gre za pomoč v sili, potem nam da tudi pot, ki po njej gremo, marsikaj na spregled.

Vprašanje, ki nas sedaj vodi, je: kako to, da je narava predmet znanosti, ki niso sposobne metafizike? To vprašanje preide v drugo vprašanje: kako je zdaj z metafiziko? Odgovor na to vprašanje naj bo predstavljen kot naslov naslednjega odlomka naše raziskave.

Tekst Znanstveno tehnična opredelitev bistva narave v novem veku je bil objavljen v reviji PROBLEMI.

Prevedel M. POTRČ

študentski servis

Študentski servis bo v decembru in januarju organiziral tečaj za natakare in točaje. Na tečaju bodo študentje pridobili osnovno znanje, ki jim je potrebno za opravljanje poklica natakara in točaja. Vsi, ki bodo uspešno končali tečaj, se bodo v turistični sezoni v času od 15. 6. do 15. 9. 1970 zaposlili v hotelih ob slovenski obali kot natakarji in točaji. Opravljeni tečaj je pogoj za pridobitev boljše zaposlitve in s tem zagotovilo tudi za večje dohodke. Tečaj bo v menzi študentskega naselja in sicer v popoldanskih urah. Obsegal bo 20 ur praktičnega pouka. Voden ga bo kvalificiran gostinski delavec. Študente, ki jih tečaj zanima, vabimo, da se glede podrobnosti in prijavi zglasijo na Študentskem servisu, Broštnikov trg 2, Ljubljana.

HEUREKA

vredno je prezira
peti

o stvareh pripovedujem
kako je zeleno nastajalo
kako je živo nastajalo
kako je veselo nastajalo
kako je hitelo

o ljudeh pripovedujem
kako so bele reke tekle
kako so trde rose jutra razkopale
kako so pokala naročja
in se bala podariti
tebe
ali mene
pač nekoga ki bi živel

polna usta rdečih krogov rdečih pajčolanov
razpletom
polna usta črnih krogov črnih pajčolanov
zadrgnem

vredno je prezira
peti

ZDRAVKO DUŠA

samson

Tujci so prišli v hišo s težkimi koraki, da se je potresavalo od stropa. Maček v Samsonovem naročju se je stisnil in obstal v usločenem pričakovanju. Stenska ura se je enakomerno opotekala v svežino, ki je zavela od vrat.

Samson je z glavo zaiskal k vratom. Bil je od rojstva slep in živel je petnajsto leto svoje teme.

– Dober dan! je pozdravil in gladil mačka po hrbtu, da bi udušil njegov strah.

Tujci so zasidrali svoje štorčkanje sredi kuhinje. Od njih je velo dušeno sopenje.

– Kje je oče? je vprašal eden od njih z glasom, ki je tipal v neznanu.

Samsonu je glas zrastel, ko je vprašal, zakaj iščejo očeta.

Roke so ga povlekle z zapečka. Opohteval se je in se oprjel za štedilnik. V njem se je začelo razpredati vprašanje.

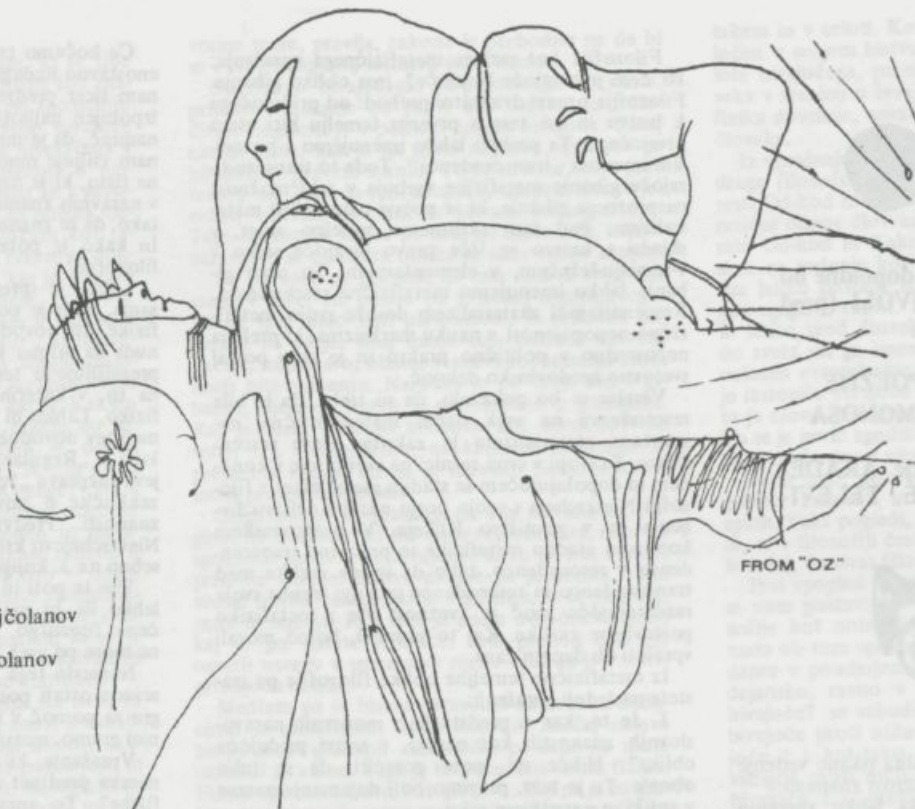
– Pelji nas k očetu! je zahteval tujec. Samson je stopil iz kuhinje in vrsta grobih čevljev je zdrselala za njim čez prag.

OD podbojev je kovinsko tlesknilo. Zdaj je vedel, da so v hiši partizani. Povedel jih je skozi hišo, otročje samozavesten zaradi svoje velike moči. Nemo so mu sledili, naperjeni čezenj v zahtle prostore, kjer jih je čakala praznота.

V kleti, sredi težkega vonja po hrastovem lesu in zorečem moštu, so ga spreumeli.

Pričeli so ga pretepali. To početje se mu je zdelo – čeprav so padali udarci trdo in na gosto – vođeno in tuje. Budilo je v njem davno pozabljeni občutek velikega začudenja. Ko mu je lica zalila lepljiva toplota, se je zgnusil nad svojo starostjo.

Zavohal je žganje in nosnice so se mu razprle, kot da hočejo vsesati vase moč, ki je s pijačo lila v tujce. Njegovo telo se je samohotno, kot sončnica nagnilo za vonjem. Tujec, ki ga je pretepal, se je razlezel v krohот.

KAKO JE BELO NASTAJALO

v krogu plavajoče
zelena veriga
je horizont
žalujoči mrzli pajčolan
utež
je horizont

dan je
poln metuljev z modrimi krili
veka bežeča
raztresena
pisana podoba velikega imetja
je horizont

umazana
gnila luč
črn žarek potegnen v krogu
je horizont
le kako
bi se belo prizibalo
le kako
bi si belo upalo

redkokdaj
redkokomu
se zdi
bela plenička je horizont
nekaj prihaja na ta svet
nekaj si upa na ta svet

Globoko v ustih je začutil grlo steklenice. Čez jezik, ki se je stisnil vase, je pričelo vanj liti žganje. Hotel je pljuniti, toda žganje je neustavljivo plalo skozi usta v grlo in po bradi. Prepustil se jim je, da so izpraznili steklenico vanj. Potem je zdrknil proti tlem. Iz njega je bruhalo sopenje.

Kmalu jih je pričel izgubljati. Ostal je sam s svojim vrtenjem. Padal je in tiščal roke k sebi, da se ne bi ujel. Ko se je odprl in pričel padati vase, ga je obšlo, da je bog.

Usta so se mu sčedila v bebast razporek. Dvignili so ga na noge. Med njihovimi rokami je odklecal ven, v jutro. Spustili so ga na tla, da se je s koleni in dlanmi uprl ob svet, ki se je širil pod njim.

– Oče! so bobneli glasovi čezenj. Kje je oče? so ga sunili, da se je mrtvo naslonil na zemljo.

Opohtekaje je prišlo čez njegove ustnice. Vrgli so ga v travo, kjer je mrtvo obležal s prstjo v nosnicah.

Prebujanje je bilo dolgo in težko. Iz svinčene otopelosti ga je pričel dvigati šele očetov glas. To ni bil očetov glas, kakršnega je bil navajen – bilo je cviljenje, od katerega je smrdelo po znoju in strahu. Oče se je bal smrti.

Samson je začutil strmo, vedno blatno pot, ki vodi v dolino, zaslišal je sopenje pogrebcev in dež zemljenih grud čez krsto.

– Tovariši, eden naj gre po kramp! Glas, ki je nosil te besede, je bil droban in rahlo najeden kot glas stare ženske.

– Ne! se je očetov glas znova zvil v stokanje. – Ne morem si skopati jame!

V Samsona se je pričela naseljevati jama. Nad njo je stal oče in s krampom iskal dna v mastni prsti.

Nekje v temi je pričelo čisto na tiho in na redko kapljati.

Samson je prisluhnil.

– Kdo bo opravil? je vdrlo od zunaj.

Kapljanje je utihnilo. Samson se je potapljal v samoto. Postalo ga je strah.

– Držite ga!

Oče je zajavkal. Zdaj ni več moledoval, zdaj je tulil, da je odmevalo po Samsonu. Trije pari nog so zabegali po pesku.

Potem je kramp topo preklal lobanjo. Očetov krik se je vzpel in nato zlezal podse, kjer se je počasi umirjal.

V nastajajočo tišino se je pričela pregibati trava. Samson se je potegnil za hropenjem in pod prsti začutil očetovo telo. Bilo je toplo in mehko in potresavalo se je kot žolca.

– Mrtev je! je šlo skozenj.

Trepetanje se je selilo po skorji, ki je ostala od Samsona. Skušal se ga je otresti, toda neustavljivo je vrelo od očeta vanj. Stekel je, da bi se ohranil.

Po nekaj korakih je padel. Nihče ni prišel za njim. Nato je še velikokrat padel vendar je vsakokrat noro zahteval dalje, stiskaje s sebe drget, ki ga je maličil. Tresdenje pa je neusmiljeno rastlo, da je komaj odprl vrata, ko je prišel do doma.

Vrgel se je na tla in se prepustil drhtenju. Dolgo je tiščal glavo v grobo opeko. Zivljenje je plalo skozi njegovo telo, da se je stiskalo in spet spuščalo kot telo gosence.

Potem je prišel maček. Potrkal je po njem z jezikom: drobno in toplo. Samson se je spet začutil. Maček se je pričel privijati obenj. Drsel je ob njem s prožnim, kot lok napetim telesom. Samson je posegel po živali. Njegovi trepetajoči prsti so ujeli mačkov vrat in se pričeli ožiti.

Maček je zamijavkal – najprej začudeno, potem proseče in nazadnje grozljivo, da je zavonjalo po trhnobi.

Samsonovi prsti so postali mirnejši. Zdaj je lahko z eno roko davil mačka, z drugo pa je lovil trepet njegovega telesa. Žival je divje brčala, dokler ji ni zmanjkalo moči. Potem so šli skozi njeno telo samo še lahкотni drgljaji. Toplo trepetanje je skozi Samsonove prste spet nalivalo polnost.

– Ubil sem ga! mu je zadovoljno prilezlo na ustnice, ko se je mačje telo v njegovih rokah umirilo.

Bil je mlad in lep in na obrazu se mu je lesketalo nekaj kot rosa.

ideje o študentu – delavcu

Vprašanja študentovega delovnega statusa se vedno znova dotikamo zato, ker očitno še danes ni jasno, kaj študentje hočemo. Celotno nekaterim profesorjem na jugoslovanskih univerzah ta ideja ni razumljiva. Največkrat slišimo od njih le godrnjanje, da za realizacijo študentovega delovnega statusa ni dovolj sredstev. Za nekatere je torej to vprašanje predvsem ali celo izključno finančni problem.

Po drugi strani je prisotno mnenje, da bi bilo študentskim zahtevam zadoščeno že tako, da bi pravilno vrednotili njihovo počitniško prakso ter njihovo seminarsko aktivnost. Tudi praksa delovnih organizacij, ki sprejemajo študente v redno delovno razmerje že med študijem, je eno od pojmovanj študentskega delovnega statusa. Razprava o tem vprašanju ni potrebna samo zaradi teh očitno napačnih pojmovanj, o katerih bomo spregovorili obširneje, temveč tudi zato, ker je absurdno, da o problemih, ki se neposredno tičejo študentov, razpravljajo med seboj profesorji v samoupravnih organih ali člani predsedstva ZKJ brez prisotnosti študentskih predstavnikov in tako mimo njihovih stališč. Končno je najpomembnejši razlog za razpravo o tem dejstvo, da se v pozitivni zakonodaji kljub mnogokrat sprejetim stališčem ni še nič spremenilo. Študentje na univerzi nismo priznani niti za polnopravne samoupravljavce (v samoupravnih organih ne smemo sodooločati o nekaterih pomembnih zadevah kaj šele da bi bili priznani za delovne ljudi in člane delovnih skupnosti).

Gledano s pozicij gospodarstva, ki je močno obremenjeno, so sredstva, ki so potrebna za visoko šolstvo, zelo velika. Če gledamo z druge strani, to je skozi položaj univerze, moramo priznati precejšnje izboljšanje finančnega stanja v zadnjih letih (na primer nova sistematizacija delovnih mest na univerzi). V takšnem položaju bi bila pretirana zahteva po osebnih dohodkih, ki naj bi jih prejeli vsi študentje, še posebej ob sedanjih socialni strukturi ljubljanskih študentov in nemogočih delovnih pogojih študentov, ki, čeprav redki, prihajajo v Ljubljano iz nerazvitih predelov Slovenije in Jugoslavije. Študentje smo se tega vedno zavedali, zato takšnih zahtev sploh nikoli ni bilo. Večkrat smo poudarjali, da je nujna solidarnost tistih, ki lahko študirajo brez družbene pomoči.

Študentje se ne borimo samo za to, da bi dobili več sredstev, temveč predvsem zato, da se sredstva, ki jih dobivamo, ne bi tretirala kot družbena pomoč, socialna podpora, miloščina. Vse, kar dobimo (in morali bi dobiti več) nam pripada. Vse to si zaslužimo s študijem – delom. Obstaja pa tudi vrsta pravic, ki bi nam jih bilo mogoče priznati brez vsakih finančnih obremenitev kogarkoli. Gre za originalni status socialnega zavarovanja, za polnopravno udeležbo v samoupravljanju, ne le na ravni letnika, šole oziroma fakultete in univerze, temveč tudi v širši družbi. Zato je napačno pojmovati delovni status študentov, kot predvsem finančen problem.

Probleme delovnega statusa študentov ne moremo rešiti tako, da študentu plačamo počitniško prakso, uporabimo v praksi in nagradimo njegovo seminarsko delo, ali tako, da študentje že med študijem stopijo v redno delovno razmerje pri študentu. Po teh pojmovanjih naj bi bilo samo delo pri študentu „produktivno“, ves njihov trud med študijem pa naj bi bila le investicija v sebe, skratka učenje, ki koristi le študentu samemu. Taka pojmovanja se ne pojavljajo samo v teoriji temveč lahko že zasledimo tudi poskuse za njihovo realizacijo. Da je temu tako, vidimo na primeru znanega podjetja Jugotekstil, ki je v Delu razpisalo večje število prostih pripravniških mest za redne študente. Po posebnem sklepu, ki ga je sprejel delavski svet Jugotekstila 8. 10. 1970 so študentje s podjetjem v rednem delovnem razmerju: na delu v podjetju so vsako leto tri mesece; čas študija se jim šteje v del. in pripravniško dobo; študentje dobijo poleg plačila za delo v podjetju tudi prispevek za stroške študija. Študenti Jugotekstila imajo tudi nekatere druge ugodnosti, na primer možnost stanovanjskega kredita, nadomestilo za čas, ko so v JLA itd. Obveznosti študentov pa niso večje kot pri drugih študentih.

Čeprav spoštujemo prizadevanja Jugotekstila (ki ga tu obravnavamo seveda samo kot primer, ki kaže določeno novo usmeritev), da si pridobi ustrežnejše strokovne kadre, imamo k njegovi pobudi določene pripombe:

1. Študent bi moral biti priznan za delavca zato, ker študira na fakulteti, in ne zaradi njegovega dela izven fakultete v delovni organizaciji. To da je študentom priznan delovni status bi moralo imeti za posledico študentovo večjo odgovornost za študij in delovne uspehe na fakulteti in ne zanemarjanje študija zaradi dela v delovni organizaciji. Ne govorimo o študentu, ki je poleg tega še delavec, temveč o tem, da je študent delavec zato, ker študira; študij je delo. V tem pogledu ima lahko pobuda Jugotekstila določene negativne posledice.

2. Osebnih dohodek, ki ga dobi študent Jugotekstila, ni nagrada za študij, temveč je sestavljen iz dohodka, pridobljenega v delovni organizaciji, in prispevka za stroške študija. Ta prispevek nam jasno kaže, da v Jugotekstilu ne obravnavajo študija kot delo in da v obliki prispevka dajejo študentu nekakšno socialno pomoč.

Pobuda Jugotekstila in zaposlovanje rednih študentov-študentov ima škodljive posledice predvsem v dveh ozirih: odvrača študenta od tega, da bi se popolnoma posvetil študiju, napačno razlaga prizadevanja študentske skupnosti za delovni status (sklep delavskega sveta Jugotekstila govori o „študentu-delavcu“). Verjetno je mogoče poiskati tudi drugačne poti za zagotovitev ustreznih kadrov, v tem primeru zunanjetrgovinske usmeritve. Samo nekaj večjih organizacij bi moralo združiti sredstva, da bi na univerzi organizirali podiplomsko specializacijo zunanjetrgovinske smeri. Različni načini štipendiranja in počitniške prakse so bili namreč znani že doslej. Pri Jugotekstilu gre samo za posrečeno kombinacijo. Pomembna pozitivna novost je vsekakor v tem, da se čas študija štejemo v delovno dobo.

Določene elemente pravkar obravnavanega pojmovanja delovnega statusa študentov lahko najdemo tudi v tekstu Družbenega dogovora o štipendiranju. Točka 7 v I. poglavju govori o podpiranju pozitivnih težnj delovnih organizacij, ki s študenti sklepajo delovno razmerje. Pri tolmačenju te določbe pa moramo upoštevati pravilno stališče Dogovora o uvodnem delu, ki pravi, naj študentje dobijo tak status ki naj še bolj uveljavijo odgovoren odnos do izobraževanja kot družbeno pomembnega dela na osnovi pravice do nagrajevanja po učnih in delovnih uspehih.

Seveda pa lahko zasledimo v današnjem štipendiranju določene elemente delovnega statusa. Na

primer študent, ki prejema Kidričevo štipendijo, nima do sklada nobenih drugih obvez, razen tistih, ki so zvezane z najmanj prav dobrim opravljanjem študijskih obveznosti in obveščanjem sklada o tem. Slabost teh štipendij je le v tem, da jih lahko dobijo samo študentje, ki so se pri študiju posebej izkazali. Študent brez zadostnih sredstev pa posebne delovne uspehe seveda težko doseže.

Če bi študentje smatrali, da jim je z odločitvijo delavskega sveta posamezne delovne organizacije mogoče priznati delovni status, to je status članov delovne skupnosti, ne bi zahtevali spremembe ustave in drugih predpisov. Delovna skupnost, katere člani hočemo študentje postati je skupnost delavcev na višji ali visoki soli, fakulteti oziroma univerzi.

Seveda je lažje povedati, kaj ni uresničenje delovnega statusa, kot pa ga pozitivno opredeliti. Kljub temu je tudi potrebno prvo, da ne bi ideja o študentskem delovnem statusu dobivala nasprotnikov zaradi elementov, ki jih sploh ne vsebuje.

CIRIL RIBIČIČ

teach-in na ff

Članek s tem naslovom je izšel v Tribuni 12. XI. 1970, napisal pa ga je Jože Konc. Članek je čisto v redu in se povsem strinjam z avtorjem o dezinformacijah in drugih stvarih, le z „izžvižganim nastopom novinarja Dela na Teach-inu“ ne. Ta novinar je bil Ivan Vidic, njegovo ime namreč omenjam zato, ker bi si lahko bralci, ki niso bili na Teach-inu, mislili, da je to kakšen star partizan. V resnici pa je Vidic mlad človek, ki je pred nekaj leti diplomiral; ima ženo in otroke, ki jih mora vzdrževati, kot je sam povedal. Njegov nastop pa ni bil izžvižgan, kot navaja avtor članka. Izžvižgal ga je, oziroma skušal sprovcirati samo Matjaž Kocbek, ki je na za študente ponižujoč način preklinjal Vidica, ko je govoril.

Želim povedati, da nastop Vidica ni bil prav nič provokativen, ampak nas je Vidic postavil pred dejstvo, kateremu se zaenkrat in najbrž tudi v prihodnosti ne bo mogoče izogniti, namreč to, da študent neha biti revolucionaren, ko dobi službo. To je neizpodbitna resnica in če bi jo Jože Konc poznal, bi napisal ta del članka drugače. V službi, hočeš, nočeš, moraš biti oportunist, kajti vsaka revolucionarnost bi te spravila ob službo, od zraha pa se ne da živeti. Priporočam avtorju članka, naj gre za nekaj mesecev v službo in bo potem povedal, kako mu je uspela njegova revolucionarnost. Morda mi bo kdo očital oportunistem, vendar si moram kot študent delno ustvarjati eksistenco sam, zato so mi stvari oportunistem – služba dobro znane. Pritoževal sem se le enkrat, nato pa nikoli več, ker sem jih tako le repko dobil „po nosu“, da me je takoj minila vsa revolucionarnost.

Nikakor pa se ne strinjam z Vidicovimi besedami, ko je dejal, da velja njegova pripomba za privatno. Torej smo študentje po njegovih besedah privatna javnost, torej kasta zase, ki ne spada v okvirje NASE družbe. Na žalost je bil Teach-in res bolj privaten kot pa javen. Torej je zakon o svobodi govora in tiska le parola za 1. maj, saj organizatorji Teach-ina niso mogli uporabiti sredstev javnega obveščanja. Zakaj, mislim, da ni treba pojasnjevati, dovolj je, da se spomnimo na beograjski primer.

Ludvik Tončič,
IV. letnik geografije

PRIPIS: Pripominjam, da sem tudi sam (in še dosti drugih, ki jih jaz osebno poznam) žvižgal mlademu novinarju Dela. To pa predvsem zaradi predsodkov do njega, zaradi njegovega neodgovornega načina pisanja o študentih. Morda pa sem bil „provociran“ predvsem zato, ker nam je vsiljeval lažne probleme. Najbolj me skrbi to, da študentje preveč čustveno reagiramo, da se damo za vesti z gesli in kriki, imamo pa manj posluha za pametne besede. To je velika nevarnost manipulacije, ki je večja kot nevarnost birokratizacije študentov.

O študentu – revolucionarju pa bi rad ponovil nekaj, kar sem povedal že na Teach-inu.

1. Ni res, da je študent revolucionaren. To mnenje nam je vsiljeno in že prehaja v predsodek in tudi sami si domišljamo, da smo revolucionarni. Zelo malo nas je, mogoče 0,5–1 % vseh študentov, ki smo radikalni. Ogromna večina študentov je pasivna v političnem in kulturnem smislu. Radikalizem je odvisen od okolja (starši, šola, prijatelji, znanci, študentska organizacija) in vpliva tega okolja, zato lahko izrednim delom in v izrednih prilikah tudi manjša manjšina radikalov „aktivira“ pasivno večino. Res pa je, da je med študenti relativno več naprednih in radikalnih ljudi, kot v drugih segmentih družbe.

2. Zakaj študent piencha biti „revolucionaren“ oziroma radikalni? Čem beri članek „Pomen študentskega revolta“ v letošnji drugi številki Tribune. Neha biti radikalni, ker poslovno proizvodne organizirane enote družbe ne potrebujejo njegovega radikalnega potenciala, temveč le njegove strokovne sposobnosti. Vendar, je to le deloma res. Radikalni še naprej ostanejo na nek način radikalni. Študentska subkultura – to so navade v modi, frizuri, odnašanju, v seksualnem življenju, v kulturno zabavnem življenju itd. – zapusti v študentih globoke vtise, ki se še dolgo potem ne bodo izbrisali, še dolgo potem ne, ko se bo vključil v proizvodno in potrošno življenje. Zato ni nič čudnega, da je bilo na vseh letošnjih prireditvah študentske kulture udeleženih toliko aktivnih in pasivnih študentov, in da osrednje institucije te družbe vidijo v vsaki naši kulturni akciji politično dejanje.

3. Končno imamo tudi partijo, ki naj bi bila opora vsem naprednim in revolucionarnim stremljenjem, torej tudi delovnim organizacijam. Če pa je glavni namen naše ZKS, da bi zagotovila neko zamišljeno socialno stabilnost družbe, potem se bo ognila konfliktnim situacijam in bo rekla: rešite svoje probleme sami na samoupravni način. Radikalna in napredna stremljenja v takih okoliščinah bodo vselej odvisna ne le od ljudi, temveč tudi od drugih faktorjev, predvsem od nove in „radikalne“ tehnike.

Sjide, da malo sribnjimo!

igor mandić

BULEVAR „FILOZOFIJA ŽDANOVA“ 1.a

Častivredni naš zagrebski prijatelj, velegledni naš član „Kartoteke Tribune“, g. Igor Mandić, volil si je predstaviti se kar sam našem bravstvu. Došla nas je preko VUSA strumna njegova misel ravno še pravi čas, da jo utegnemo že v teh cajtengah na svitlo dati. Zdravorazumno moč (katera naj tudi v teh krajih sij!), nam je vsled obilice došlih nam doneskov, tokrat le v izbranih navedbah postaviti mogoče:

U osnovi, „Bube u glavi“ ponavljaju pogrešku nekih prijašnjih („crnih“) filmova iz svoje sredine: osnovni „konflikt“ u njima nosi osoba za koju ni po čemu nismo sigurni da nije – obična budala. Junak „Buba u glavi“ jest mutav, kupuje šampanjac, nešto kao slika, trčkara kao sumanut, tupo zuri preda se, odaje se seksu, pati od nekog provincijskog spleena: sve to još nisu nikakve pretpostavke što bi nam trebale dati na znanje da je današnje društvo pogubno. To će reći da pretenzije režisera filma daleko premašuju duhovni potencijal njegova lika...

Htjelo bi se kazati da ovo vrijeme škodi senzi-bilnim mladim jedinkama.

Pretpostavke su ishitrene: još bi se htjelo kazati da taj film ukazuje na ozbiljnu činjenicu porasta duševnih oboljenja među mladim svijetom. To je stara istina: pa tko uopće obolijeva od duševnih bolesti ako ne mlad svijet? Prije stotinu godina situacija je bila ista kao i danas, jedino što su neuroze i psihoze postale pomodnim bolestima. Znanstveno nema nikakve osnove proturavati pretpostavku da su uvjeti današnjeg življenja (u. tzv. potrošačko-tehniziranom društvu, kojemu mi još ni praga omirizali nismo!), na bilo koji način „krivi“ za duševna oboljenja...

•VUS•

Zdaj pa le vkup, da nam kljena misel v kali ne gasne!

Izvanredan članak druga Sarića. Posebno mi se svidio što tačno precizira sve pojmove. Mislim da se i VUS-u može prigovoriti (a tu vam je kritiku uputio i drug Crvenkovski), što je upotreb- ljavao unitaristički termin »radnička klasa Jugoslavije«. Iako je vrlo jasno da u našoj zemlji živi više nacija, pa prema tome i više radničkih klasa. Dogmatičari su i tu zamutili pojmove.
Z. VRANJIC
Sisak

DALEKI ISTOK (1)

U nogometnoj sezoni 1968/69 finalisti „Jugokupa“ bili su „Hajduk“ i „Dinamo“, dakle, momčadi iz SR Hrvatske. Znamo da su odigrane dvije utakmice, jer nakon prvih 120 minuta nije bilo pobjednika.

Koliko se sjećam komentator tih utakmica za hrvatskosrpsko jezično područje govorio je istočnom varijantom.

Slobodan sam postaviti pitanje je li to pravo? A to je jedan detalj u moru kršenja zajamčenih prava.

•VUS•

T. HORVAT
Zagreb

DALEKI ISTOK (2)

Dnevnik „Borba“, čak i u periodima financijske krize, uvijek je imala i do sada održala svoje zagrebačko izdanje na hrvatskosrpskom. Treba se onda zamisliti kakav utjecaj može imati list „Novosti“ među radnicima u SR Njemačkoj, od kojih je 75 posto Hrvata naviklih da čitaju štampu na svojem materinskom jeziku, o čemu svjedoči golemi izvoz svih listova zagrebačke novinske kuće „Vjesnik“ u nakladi od 550.000 primjeraka mjesečno.

•VUS•

toži-baba, toži ded

V svoji sem bil vzgoji deležen precej bunk in bušk. Določeno dobo moje mladosti je namreč spremljala „navada“ tožariti tiste, ki so nad menoj izvajali zakon močnejšega. In deležen sem jih bil z obeh strani, prebutali so me vrstniki in prebutal me je oče, zvest svojim načelom, da si moram pomagati sam. No, moja mladost je odšla in tožariti sem nehal. Ostala je izkušnja mladosti.

Ostala pa ni vsem. Povem vam lepo zgodbico. Živel je filmski režiser. Delal je filme, dobre in slabe, kakor je pač naneslo. Bil pa je tudi zaveden član svojega naroda in hotel mu je pomagati. Obiskoval je filmske festivale, sedel v žirijah. In, o groza, videl je film, ki je žalil njegova narodna čustva, več, vzbudil bi nezadovoljstvo naroda. Groza, film sta naredila njegova rojaka. In naš vrli režiser ni pozabil otroške navade. Tekel je domov, naravnost k očetu. Zatožil je grdega režiserja in grdi film. In film so prepovedali „predvajati na teritoriju njegovega naroda“. In nihče ga ni prebutal, niti njegovi vrstniki, niti očka njegov.

Morala – toži tam, kjer te razumejo, kjer ti verjamejo in kjer lahko.

(Tisti, ki žele vedeti več, naj vstavijo pod filmski režiser: Antun Vrdoljak, pod očka: Vladimir Bakarić, pod narod: hrvatski).

igor mandić
O SOVRAGIH SVOJIH

Za sve te lijenčine, kavanske ljevičare i epigone, „direktore“, „rukovodioce“ i karijeriste dovoljno će, dakle, biti i obično kopito, možda „Muvan“ ili koji udarac „mahalicom za muhe“. Za sad ja grabim svojim smjerom, i to upropanj: prašina što se za mnom diže, ne da mojim oponašateljima daha. Uostalom, šugave rage neka se i dalje drže podalje od staze.

iz preteklosti krmptičev

Cesarsko kraljevi trdnjavski načelnik iz Pule Hohenbruck je 29. marca 1918, odločba št. 10/4, prepovedal nadaljnjo izhajanje časopisa Hrvatski list, ki ga je izdajal gospod JOSIP KRMPOTIČ. V obrazložitvi je zabeleženo, da je „način pisanja lista te izbor njegovih članaka kadar, da uzdrma državnu cijelokupnost, toli na unutrašnjoj, toli na vanjskoj fronti“. V kakšnem sorodu je teta Neda od VUSA z omenjenim gospodom Josipom, nam še ni uspelo raziskati; res pa je, da danes nismo več v stari Avstriji.

o, kako divan rat!

„Student“, list beogradskih sveučilištaraca, objavio je kratak ali rječit komentar sadašnje situacije i vizije predstojećih političkih promjena u nas, pod isto tako rječitim naslovom „Šest diktatura“, a iz pera svog glavnog urednika Milenka Srećića, kao doprinos – valjda – diskusiji što je tek počela. Evo nekoliko karakterističnih stavova toga doprinosa:

„Ako bi vreme pokazalo da je istina takva (da će „politička jesen“ biti i jesen sebičnih politika“ – op. red.), onda je od istorije trebalo očekivati šest diktatura proletarijata i šest puteva u stvaranje socijalizma sa ljudskim likovima. Jedno vreme bi banke i reeksporterji imali monopol na viškove političkih ideja, ti viškovi bi bili nacionalizovani... i nova stranica istorije bila bi ukrašena.“

U „Tlu“, tjednome listu omladine Hrvatske, Milan Ivkošić ovako je odgovorio „Studentu“:

„Tako si „Student“ dopušta „slobodu“ izravnog nemuštog napada, koju „slobodu“ ne bi imao u vremenu kojemu je, izgleda, sklon.“

Nepotrebne rukavice, reklo bi se, s obzirom na bezobrazluk.

•VUS•

M. I.